

Saaristomeren luontomatkailusuunnitelma

Käännös: Traduct Oy.

Kansikuva: Heidi Arponen 2007.

© Metsähallitus 2009

ISSN 1796-2943

ISBN 978-952-446-740-7 (pdf)

Saaristomeren luontomatkailusuunnitelma

KUVAILEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	28.10.2009
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPAIVAMÄÄRÄ	1.9.2009
LUOTTAMUKSELLISUUS	julkinen	DIAARINUMERO	1095/021/2008
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Saaristomeren kansallispuisto		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Ölmos–Purunpää FI0200062, Saaristomeri FI0200090 ja Saaristomeri FI0200164		
ALUEYKSIKKÖ	Etelä-Suomen luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Annastina Sarlin		
JULKAISUN NIMI	Saaristomeren luontomatkailusuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	Saaristomeren kansallispuisto perustettiin vuonna 1983 ja sitä hallinnoi Metsähallitus. Saaristomeren kansallispuiston tavoitteena on luonnonsuojelun lisäksi ylläpitää saaristokulttuuria sekä turvata perinteisiä luonnonkäyttömuotoja ja säilyttää elävää saaristoyhteisöä. Perinteisillä elinkeinoilla on pienenevä taloudellinen merkitys saaristossa, kun taas palvelu- ja matkailualalla perustetaan yhä enemmän yrityksiä. Kaikki elinkeinot tukevat toisiaan, mikä osaltaan lisää alueen vetovoimaa. Tämän luontomatkailusuunnitelman avulla pyritään lisäämään kävijöiden mahdollisuuksia tutustua saaristoluontoon ja -kulttuuriin tavalla, joka varjelisi alueen ainutlaatuisia luontoarvoja ja saaristolaiskulttuuria. Suunnitelma pyrkii edesauttamaan alueen kestävää luontomatkailukäyttöä ja on osa PAN Parks -verkoston jäsenyyssprosessia (www.panparks.org). Saaristomeren kansallispuisto on suunnitelman ydinalue, ja sillä on potentiaalia toimia alueen luontomatkailun vetovoimatekijänä. Koska Saaristomeren kansallispuistossa ei ole asutusta, suunnittelualueeksi valittiin Saaristomeren biosfäärialue, jossa on useita rekisteröityjä yrityksiä. Jotta alueen matkailuyritystoiminta ja -palvelut säilyvät monipuolisina, tarvitaan sekä suunnittelua että matkailun ympäristövaikutusten seurantaa. Myös luonnon ja sen monimuotoisuuden säilyttäminen edellyttää seurantaa. Lisäksi esimerkiksi säännöllisesti toistuvilla kävijä- ja markkinatutkimuksilla saadaan tietoa nykyisistä ja uusista mahdollisista kävijäryhmistä sekä heidän odotuksistaan. Nykyään suurin osa kävijöistä saapuu kansallispuiston alueelle omalla veneellä sesonkiaikana heinäkuussa. Biosfäärialueella Saariston rengastiellä liikkuu suurin osa kävijöistä, ja sillä on varmasti myös jatkossa suuri merkitys alueen matkailulle. Jotta kävijöille voidaan tarjota mahdollisuus kestävään luontomatkailuun, yritykset tarvitsevat laatuajattelun ja yhteistyötahojen tulee järjestää kursseja sekä matkailuyrittäjille että oppaille. Alueen matkailu säilyy myös tulevaisuudessa pienimuotoisena. Paikallisilla matkailuyrityksillä, jotka tarjoavat kävijöille luontokokemuksia tai siihen liittyviä oheispalveluita kansallispuistossa tai sen ulkopuolella, on mahdollisuus hakea kumppanuutta PAN Parksin kanssa (Local Business Partner) ja sitä kautta hyötyä PAN Parksin kansainvälisestä markkinoinnista. Edellytyksenä on luontomatkailusuunnitelmassa esiteltujen kriteerien täyttäminen. Hakemukset käsitellään paikallisessa yhteistyöryhmässä. Kyseinen ryhmä myös valvoo kriteerien noudattamista. Tarvitaan useita parannuksia, jotta Saaristomeren kansallispuisto voi profiloitua kansainvälisenä PAN Parks -puistona. Opastusmateriaalia, kuten karttoja ja luontopolkuja, pitää päivittää ja englanninkielistä materiaalia tulee lisätä. Markkinointia ja näkyvyyttä voidaan tehostaa esimerkiksi yhteistyöyrittäjien, alueen kuntien ja Metsähallituksen verkkosivuilla. Paikallisen yhteistyöryhmän vastuulla on suunnitelman päivittäminen. Suunnitelma päivitetään vuonna 2011 ja sen jälkeen tasaisin väliajoin.		
AVAINSANAT	Saaristomeren kansallispuisto, Saaristomeren biosfäärialue, luontomatkailu		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 67		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-740-7
SIVUMÄÄRÄ	65 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	28.10.2009
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	1.9.2009
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	1095/021/2008
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	Nationalpark, Natura 2000-område		
OMRÅDETS NAMN	Skärgårdshavets nationalpark		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Ölmos-Purunpää FI0200062, Skärgårdshavet FI0200090 och Skärgårdshavet FI0200164		
REGIONENHET	Södra Finlands Naturtjänster		
FÖRFATTARE	Annastina Sarlin		
PUBLIKATION	Strategi för naturturismen i Skärgårdshavet		
SAMMANDRAG	Skärgårdshavets nationalpark grundades år 1983 och förvaltas av Forststyrelsen. I motsats till de flesta nationalparker i Finland är målsättningen med Skärgårdshavets nationalpark förutom att skydda naturen även att upprätthålla skärgårdskulturen samt att trygga det traditionella nyttjandet av naturen och bevara en levande skärgård. Traditionella näringar har i dag en allt mindre ekonomisk betydelse i skärgården medan olika service- och turistföretag etableras. Däremot stödjer dessa näringar varandra och gör området mer attraktivt. Strategin för naturturism behövs för att bevara skärgårdsmiljön med höga naturvärden och hög biodiversitet samt för att kulturen upprätthålls samtidigt som besökare skall kunna uppleva området på hållbar basis. Strategin är även en del av verifieringsprocessen för medlemskapet i PAN Parks-nätverket (www.panparks.org). Skärgårdshavets nationalpark är kärnområdet i strategin och har potential att fungera som ett dragplåster för den regionala naturturismen. Nationalparken saknar bosättning och därför har även det mer omfattande Skärgårdshavets biosfärområde beaktats i denna strategi. Inom biosfärområdet finns redan ett stort antal registrerade företag. För att trygga mångfalden och hållbarheten av både företagsamhet och produktutbud krävs såväl planering som uppföljning av turismens effekter. Uppföljning behövs också för att värna om naturen och områdets biodiversitet. Genom att kontinuerligt genomföra t.ex. besökar- och marknadsundersökningar finner man potentiella nya kundgrupper och kan reda ut deras förväntningar på besöket. För tillfället når de flesta besökare nationalparken med egen båt, främst under juli månad. Inom biosfärområdet är det Skärgårdens ringväg som har inbringat största antalet besökare och vägen kommer säkert även i fortsättningen att ha en stor betydelse för den regionala turismen. För att besökare skall kunna uppleva hållbar och högklassig naturturism krävs ett gemensamt kvalitetsledningssystem för företagare och att intressentgrupperna arrangerar kurser för turistföretagare och guider. Turismen kommer att förbli småskalig även i framtiden. Företagare som erbjuder besökare naturupplevelser och relaterade tjänster i skärgården - inom och utanför nationalparken - och som uppfyller ett antal kriterier som fastställs i denna strategi har möjlighet att bli PAN Park Business Partners och därmed dra nytta av PAN Parks internationella marknadsföringstjänster. Ansökningarna verifieras av den lokala PAN Parks-gruppen som även följer upp att samarbetsföretagen följer den fastställda standarden framöver. För att Skärgårdshavets nationalpark skall kunna profileras som en internationella PAN Park krävs flera förbättringar: exempelvis uppdaterat informationsmaterial som kartor och naturstigar, i synnerhet på engelska. Marknadsföringen och synligheten kan förbättras t.ex. med webbplatser, tillsammans med samarbetsföretagare, Västabolands stad, Kimitoöns kommun och Forststyrelsen. Lokala samarbetsgruppen som har sammanställt denna strategi kommer att ansvara för dess uppdatering. Strategin ska uppdateras år 2011 och med jämna mellanrum därefter.		
NYCKELORD	Skärgårdshavets nationalpark, Skärgårdshavets biosfärområde, naturturism		
ÖVRIGA UPPGIFTER			
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 67		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-740-7
SIDANTAL	65 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

DOCUMENTATION PAGE

PUBLISHED BY	Metsähallitus	PUBLICATION DATE	28.10.2009
COMMISSIONED BY	Metsähallitus	DATE OF APPROVAL	1.9.2009
CONFIDENTIALITY	Public	REGISTRATION NO.	1095/021/2008
TYPE OF PROTECTED AREA / CONSERVATION PROGRAMME	National park, Natura 200 site		
NAME(S) OF PROTECTED AREA(S)	Archipelago National Park		
NATURA 2000 SITE NAME(S) AND CODE(S)	Ölmos-Purunpää FI0200062, Archipelago FI0200090 and Archipelago FI0200164		
REGIONAL UNIT	Natural Heritage Services, Southern Finland		
AUTHOR(S)	Annastina Sarlin		
TITLE	Strategy for nature tourism in the Archipelago Sea		
ABSTRACT	The Archipelago National Park was established in 1983 and is administrated by Metsähallitus. Contrary to other national parks in Finland, the aims of the Archipelago National Park are not only to preserve the area's nature but also its cultural values and to safeguard the traditional utilisation of the nature and maintain an inhabited archipelago. Traditional livelihoods have a less significant economic impact nowadays but on the other hand service and tourism companies are being established. All of these livelihoods support each other and add to the region's attractiveness. The strategy for nature tourism presented here is of the utmost importance to preserve the archipelago environment with its significant natural value and biodiversity as well as to maintain the area's cultural values, while enabling tourists to visit the area on a sustainable basis. This strategy is also part of the verification process for membership in the PAN Parks network (www.panparks.org). The Archipelago National Park is the core subject in this strategy and has the potential to function as a drawing card for nature tourism in the region. The national park is uninhabited and therefore the more expanded Archipelago Sea Biosphere Reserve is also taken into account in this strategy. A large number of businesses are already registered within the Biosphere Reserve. To ensure the diversity and sustainability of both local businesses and the product offering, planning is needed in addition to monitoring of the impacts of tourism. Follow-up is also required to protect the nature and the area's biodiversity. By continually conducting e.g. visitor and market surveys, potential new customer groups can be found and their expectations for visiting the area can be assessed. At the moment, most visitors arrive at the national park in their own boats, mainly in July. The Archipelago Trail runs through the Biosphere Reserve and has brought in the largest number of visitors, so the road will undoubtedly continue to have great significance for regional tourism. To allow visitors to experience sustainable, high-class nature tourism, a joint quality management system is required for local businesses, and interest groups need to arrange training for tourism operators and guides. Tourism will continue to be small-scaled also in future. Local businesses which offer visitors nature tourism experiences and related services in the archipelago region (in and outside the national park) and meet a number of criteria defined in this strategy, can become PAN Parks Business Partners, i.e. benefit from the international PAN Parks marketing services. Applications will be verified by the Local PAN Parks Co-operation Group which also monitors continued adherence to the defined standard of certified business partners. Several improvements are required for the Archipelago National Park to be profiled as an international PAN Park: for example, updated information such as maps and nature trails, especially in English. Marketing and visibility can be improved e.g. through websites together with co-operation businesses, the Town of Västaboland, Kimitoön Municipality and Metsähallitus. The Local PAN Parks Co-operation Group, which has drafted this strategy, will be responsible for updating it. The strategy shall be reviewed and updated in 2011 and then again at regular intervals.		
KEYWORDS	Archipelago National Park, Archipelago Sea Biosphere Reserve, nature tourism		
SERIES NAME AND NO.	Nature Protection Publications of Metsähallitus. Series C 67		
ISSN	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-740-7
NO. OF PAGES	65 pp.	LANGUAGE	Finnish
PUBLISHING CO.	Metsähallitus	PRINTED IN	
DISTRIBUTOR	Metsähallitus	PRICE	

Sisällys

1 JOHDANTO.....	9
1.1 Suunnitelman yhteenveto	9
2 ALUEEN JA STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN MÄÄRITTELY	12
2.1 Suunnitelman toiminnalliset tavoitteet	15
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	16
3.1 Keskeiset toimijat alueella.....	20
3.2 Saariston ympäristö	21
3.2.1 Saaristomeren rehevöityminen	22
3.3. Saaristo ja ihmiset.....	24
4 LUONTOMATKAILU TÄNÄÄN	25
4.1 Yrittäjäyys Saaristomeren kansallispuistossa.....	25
4.2 Saaristomeren kansallispuistossa vuonna 2008 toteutetun kävijätutkimuksen tulokset.....	27
4.3 Saaristossa kesällä 2008 toteutettu veneilytutkimus	27
4.4 Suunnitelma-alueen yrittäjätoiminta (kansallispuiston ulkopuolella)	28
4.5 Markkinointitutkimus 2008	29
4.6 Saariston SWOT-analyysi	31
4.7 Saariston nähtävyydet ja mahdollisuudet uusille kohderyhmille	32
5 SAARISTOMEREN MATKAILUN TAVOITTEET.....	34
5.1 Visio	34
5.2 Strategiset tavoitteet	34
5.2.1 Kestävän matkailun kehittäminen suunnitelma-alueella	34
5.2.2 Yhteinen, kestävä ja laadukas brändi ja yhtenäinen imago alueelle.....	35
5.2.3 Luontomatkailun kehittäminen Saaristomeren kansallispuistossa	35
5.2.4 Luontomatkailun ja tietopalveluiden kehittäminen muilla tärkeillä alueilla	35
6 LUONTOMATKAILUN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI JA SEURANTA.....	36
6.1 Hyväksyttävän muutoksen rajat	36
6.2 LAC ja Saaristomeren kansallispuisto.....	37
7 SAARISTOMEREN KANSALLISPUISTON YHTEISTYÖRYHMÄ	38
7.1 PAN Parks -kumppanuus ja laatukriteerit	38
7.2 Metsähallitus ja kumppanuus	38
7.3 Paikallinen PAN Parks -ryhmä ja -kumppanuus	39
7.4 PAN Parks ja paikallinen kumppanuus	40
7.5 Paikallisen kumppanuuden purkaminen.....	40
8 SAARISTOMEREN KESTÄVÄN MATKAILUN KEHITTÄMISSUUNNITELMA	41
8.1 Vastuualueet	41
8.2 Ehdotetut toimenpiteet.....	43
9 SAARISTOMEREN KANSALLISPUISTOON KUULUVAN SUUNNITELMA-ALUEEN YHTEISTOIMINTA-ALUEEN JAKO VYÖHYKKEISIIN.....	48
9.1 Rajoitusosat	48
9.2 Brunskärin ympäristön erämaa-alue.....	48
9.3 Virkistys- ja luontomatkailu	48
9.4 Yhteistoiminta-alueen ulkopuolella olevat alueet	51

LÄHTEET	53
---------------	----

LIITTEET

Liite 1 Paikallisen PAN Parks -ryhmän jäsenet.....	55
Liite 2 Metsähallituksen kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla	56
Liite 3 PAN Parks -kumppaneiden todentamisprosessi	58
Liite 4 Potentiaaliset paikalliset PAN Parks -kumppanit	59
Liite 5 Ehdotetut mittarit ja mittausmenetelmät matkailun ympäristövaikutusten sekä sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysseuraamiseksi.	60
Liite 6 Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmän/paikallisen PAN Parks -ryhmän perustamiskirja	64

1 Johdanto

Luontomatkailutuotteiden ja -palvelujen sekä luontoelämysten kysynnän arvioidaan lisääntyvän lähitulevaisuudessa (Ryymän 2006). Järjestettyjen aktiviteettien, elämyspalvelujen ja hyvinvointituotteiden odotetaan olevan erityisen suosittuja. Suomessa on edellytykset tarjota hyvin järjestettyjä matkailutuotteita turvallisissa ja puhtaassa ympäristössä. Luontomatkailutuotteiden suosio tulee lisääntymään myös yritysten keskuudessa. Luontomatkailu on määritelty eri tavoin eri yhteyksissä ja siitä on käytetty useita eri nimityksiä. Tässä suunnitelmassa luontomatkailusta käytetään Metsähallituksen määritelmää. Samaa määritelmää on käytetty myös muissa luontomatkailustrategioissa, ja ympäristöministeriö on tunnustanut sen Suomen hallituksen vuonna 2003 käynnistämän VILMAT-ohjelman (ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi) yhteydessä.

Luontomatkailulla tarkoitetaan kaikkea luontoon tukeutuvaa matkailua. Hieman suppeammin määriteltynä luontomatkailua on sellainen matkailu, jonka yhteydessä virkistyy luonnossa. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun. Luontomatkailussa luonto on merkittävä vetovoimatekijä tai toimintaympäristö. Luonnon virkistyskäytössä on luontomatkailua lähes kaikki se, mikä ei ole päivittäistä lähivirkistystä. Siten mm. matkailuun liittyvä loma-asuminen ja sen yhteydessä tapahtuva virkistyskäyttö katsotaan luontomatkailuksi.

Määritelmä on laaja-alainen ja sisältää erityyppisiä aktiviteetteja. Kansallispuistossa järjestettävien aktiviteettien osalta myös luonnonsuojelunäkökohdat tulee ottaa huomioon. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikkien aktiviteettien on oltava kansallispuistoista annettujen määräysten mukaisia, ja lisäksi yrittäjiä rohkaistaan noudattamaan Metsähallituksen laatimia kestävän luontomatkailun periaatteita suojelualueille (ks. liite 2).

Saaristomeren kansallispuisto otettiin PAN Parks -verkoston jäseneksi joulukuussa 2007 verkoston ensimmäisenä mereisenä alueena. PAN Parks on eurooppalainen kansallispuistojen verkosto, jonka tavoitteena on laadukas luonnonsuojelu ja ensiluokkaisten matkailutuotteiden tarjoaminen. Tämä suunnitelma on yksi PAN Parks -verkostoon kuulumisen lukuisista vaatimuksista ja parannuksista. Suunnitelmaa on kommentoinut PAN Parks -jäsenyyden edellyttämä paikallinen Saaristomeren yhteistyöryhmä (ks. liite 1). Paikallinen yhteistyöryhmä perustettiin toukokuussa 2008, ja se on kokoontunut kuudesti. Sitten suunnitelman ovat vahvistaneet keskeiset toimijat eli Metsähallitus, Kemiön saaren kunta ja Länsi-Turunmaan kaupunki sekä PAN Parks -verkoston todentajat.

Kansallispuistoalueen ulkopuolisen matkailun osalta suunnitelmassa voidaan antaa vain suosituksia. On kuitenkin kaikkien etu, että yhteisen saaristoluontomme kestävä kehitys ja hyödyntäminen tuetaan. Tavoitteena on myös rakentaa saaristolle kilpailukykyinen imago ja luoda alueelle uusia mahdollisuuksia (työpaikkoja) aktiivisen ympärivuotisen matkailun avulla. Tämä tavoite tukee samalla myös Saaristomeren biosfäärialueen tavoitetta luoda konkreettisia malleja kestävälle toiminnalle.

1.1 Suunnitelman yhteenveto

Lähtökohtana on Euroopan parhaiden luonnonsuojelualueiden ja kansallispuistojen muodostamaan PAN Parks -verkostoon kuuluva Saaristomeren kansallispuisto Varsinais-Suomessa. Suunnitelma-alue eli alue, jota kestävä matkailun kehittämissuunnitelma koskee (ks. kuvat 1 ja 3), kattaa Saaristomeren biosfäärialueen kokonaisuudessaan, eli alueet, joille ei ole pysyvää tieyhteyttä.

Kestävä luontomatkailu on alueella merkittävä tulonlähde, ja sitä on mahdollisuus kehittää pidemmälle.

Tehdyn markkinatutkimuksen (Taloustutkimus 2008) tulosten mukaan vastaajat olisivat kiinnostuneita käymään saaristossa, mutta

- heillä ei ole omaa venettä, mikä vaikeuttaa kansallispuistoon pääsyä
- he eivät tiedä, miten varata matkoja ja matkailutuotteita
- he eivät löydä aluetta koskevaa tietoa.

Kuten jäljempänä luvussa 5 kerrotaan, saariston kestävä matkailun suunnitelman kehittämisessä päädyttiin seuraavaan tulokseen:

Visio saariston matkailusuunnitelma-alueelle 2015:
Saaristomeren kansallispuisto ja biosfäärialue ovat Suomen lippulaivoja monipuolisten luonto- ja kulttuurielämysten tarjoajina.

Ensisijaiset tavoitteet ovat:

1. Kestävän matkailun kehittäminen suunnitelma-alueella

- a) Luodaan kävijöille ympärivuotisia mahdollisuuksia kokea saaristo.
- b) Luodaan liikenneyhteyksiä saariston länsi- ja itäosien välille.
- c) Kehitetään keinoja, joilla ilman venettä matkailevat kävijät voivat kokea saariston ja kansallispuiston.
- d) Kehitetään kävijöille mahdollisuuksia kokea mereinen ympäristö.
- e) Lisätään tietoisuutta kulttuurimaisemista, luonnosta, kylistä ja saaristokulttuurista.
- f) Kehitetään useita kestäviä, ulkosaaristoon soveltuvia matkailutuotteita.

2. Yhteinen, kestävä ja laadukas brändi ja yhtenäinen imago alueelle

- a) Tehostetaan yritysten myyntiä ympäri vuoden laadukkaiden ja kestävien tuotteiden sekä kestävä liiketoiminnan avulla. Lisätään aktiivista yhteydenpitoa suomalaisiin ja kansainvälisiin matkailuyrityksiin, jotka ovat kiinnostuneita pienimuotoisesta luontomatkailusta.
- b) Länsi-Turunmaa ja Kemiönsaari sisällyttävät kansallispuiston tuotteidensa ja palveluidensa markkinointiin.
- c) Kehitetään aluetta koskevaa tietomateriaalia.

3. Luontomatkailun kehittäminen Saaristomeren kansallispuistossa

- a) Kehitetään kansallispuiston eri alueita luokituksen perusteella (ks. luku 9).
- b) Tuotetaan alueesta tietoa monella kielellä.
- c) Kehitetään konsepti ja resurssit matkailun ympäristövaikutusten seurantaan.
- d) Koordinoidaan Metsähallituksen ja Saaristokeskus Korpoströmin välistä yhteistyötä. Saaristokeskus tarjoaa tietoa kansallispuistosta ja on pysyvä osa kansallispuiston palvelutarjontaa.
- e) Koulutetaan yhteistyökumppaneita ja yrittäjiä ja jaetaan heille tietoa.

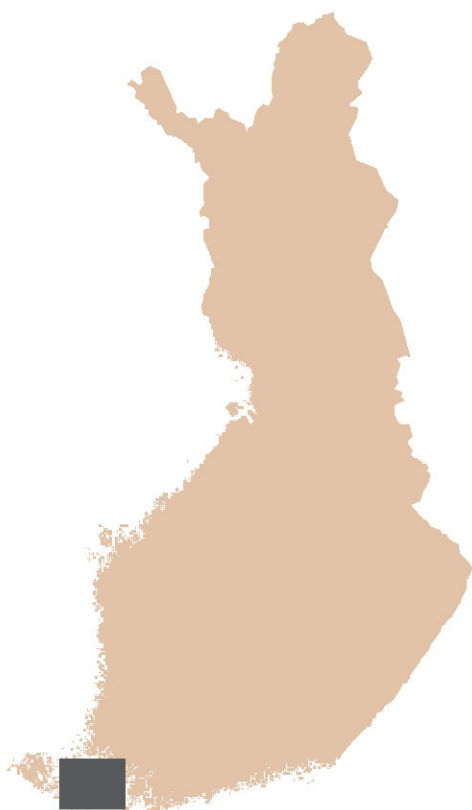
4. Luontomatkailun ja tietotarjonnan kehittäminen muilla suunnitelma-alueen tärkeillä osa-alueilla, jotka kuuluvat yhteistoiminta-alueeseen kuulumatta Saaristomeren kansallispuistoon.

Näiden suunnitelmanäkökohtien (ks. luku 8) ohjauksesta ja pääosin myös toteutuksesta vastaa paikallinen PAN Parks -ryhmä (ks. luku 7). Suunnitelman alkuosassa kuvaillaan lyhyesti suunnitelma-alue (luku 2) sekä saariston ympäristön ja matkailun nykytilanne (luvut 3 ja 4).

2 Alueen ja strategisten tavoitteiden määrittely

Saaristo on maantieteellisesti laaja alue. Se koostuu tuhansista pienistä saarista ja sillä on mittaa 95 km itä-länsisuunnassa ja 80 km pohjois-eteläsuunnassa. Maailman suurimpiin saaristoihin lukeutuva alue on arvokas luonto- ja kulttuurialue. Tämä suunnitelma koskee Turunmaan saaristoa eli saaria, joille ei ole pysyvää tieyhteyttä. Suunnitelma-alue rajattiin tällä tavoin paikallisen PAN Parks -ryhmän aloitteesta, koska Saaristomeren biosfäärialuetta (ks. kuva 3) on tarkoitus laajentaa lähitulevaisuudessa tämän ehdotuksen pohjalta.

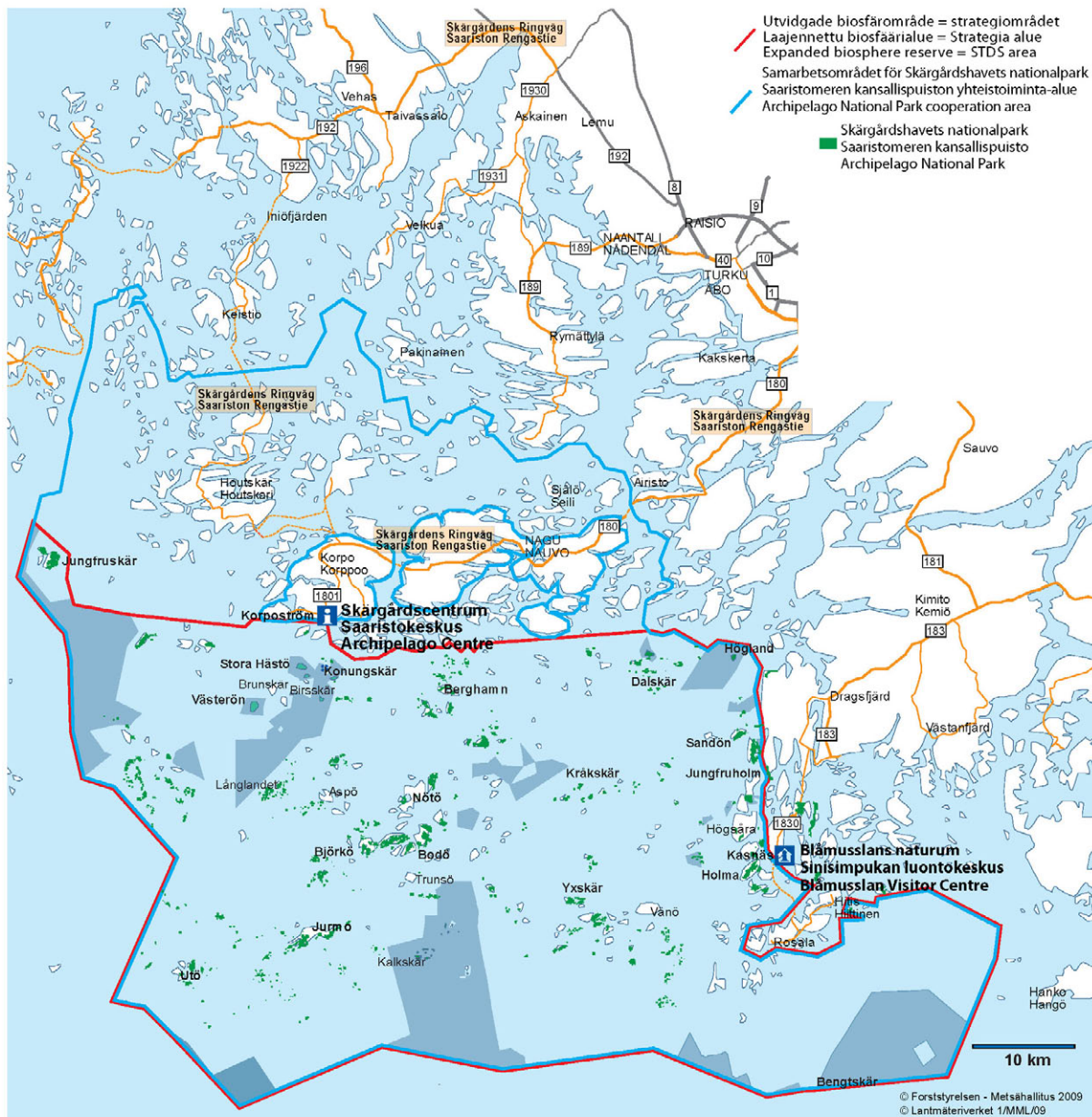
Ydinaluetta on Saaristomeren kansallispuisto, joka muodostaa myös PAN Parks -alueen. Alueen maa-ala on 3 219 hehtaaria ja vesiala 47 000 hehtaaria. Osalla alueesta liikkuminen on sallittu vain rajoitettusti, osa on 1.4.–31.7. välisenä aikana rauhoitettua linnunsuojelualuetta, ja lisäksi alueeseen kuuluu ulkosaaristossa kaksi suojelualuetta, joille kävijöiltä on pääsy kielletty koko vuoden. Näistä suurempi on PAN Parks -erämaa-alue (laatukriteeri), joka saaristossa tarkoittaa sitä, että alue on suljettu yleisöltä ja että sitä voidaan käyttää tietyissä yhteyksissä vertailualueena. Muut yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat alueet on kuvattu luvussa 9. Aluejako perustuu alueiden käyttötarkoitukseen ja aktiviteettitarjontaan.

Skärgårdshavets nationalpark och biosfärområdet
Saaristomeren kansallispuisto ja biosfäärialue

Saaristomeren kansallispuistoa hallinnoi Metsähallitus, joka myös teki aloitteen PAN Parks -verkoston jäsenyyden hakemisesta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että suunnitelman soveltamista voidaan valvoa vain kansallispuiston rajojen sisällä. **Laatimalla ja allekirjoittamalla tämän suunnitelman yhdessä kaikki yhteistyöryhmän jäsenet sitoutuvat kuitenkin soveltamaan ja toteuttamaan tätä suunnitelmaa.** Lähialue on Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alue, joka on yksityisomistuksessa lukuun ottamatta puolustusvoimien tai valtion omistamia alueita. Yhteistoiminta-alueella on noin 200 asukasta, mutta varsinaisen kansallispuiston alue on asumaton. Vesialueet jakaantuvat valtion omistamiin vesialueisiin (kuvassa 2 tummansinisellä merkityt alueet), yhteisiin vesialueisiin (useita yksityisiä ja valtio-omistajia), yleisiin vesialueisiin (yhteistoiminta-alueen ulkopuolella ulkosaaristossa saariston eteläosassa) sekä yksityisiin alueisiin, jotka eivät ole yhteisomistuksessa. Kansallispuiston aluetta on yleensä mahdotonta erottaa lähialueesta, ja pienimuotoisia aktiviteetteja toteutetaan usein rinta rinnan kansallispuiston kanssa.

Kuva 1. Suunnitelma-alue sijaitsee Lounais-Suomessa. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MML/09.

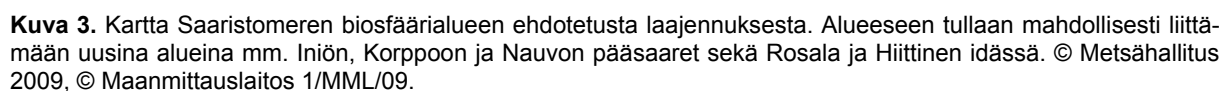

Kuva 2. Saaristomeren kansallispuisto (merkitty vihreällä) ja sen yhteistoiminta-alue (rajattu punaisella viivalla). Saaristomeren biosfäärialue (sininen viiva) käsittää myös saariston pohjoisosan lukuun ottamatta Korppoon ja Nauvon pääsaaria. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MML/09.

Saaristomeren kansallispuisto perustettiin sekä alueen luonnon että kulttuurin suojelemiseksi. Kansallispuiston perustamisesta annetun lain 1§:ssä kansallispuisto on perustettu “Saaristomeren luonnon ja kulttuurin suojelemiseksi, niihin liittyvien perinteisten luonnonkäyttötapojen turvaamiseksi, elävän saaristoyhteisön säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimusta ja yleistä luonnonharrastusta varten”. Saariston luonto ja biologinen monimuotoisuus ovat matkailun näkökulmasta veto-voimaisia tekijöitä, joita voidaan hyödyntää kestäväällä tavalla. Alueen luonnonarvojen säilyttäminen edellyttää pysyviä resursseja ja vuosittaista panostusta.

Saaristomeren biosfäärialueeseen kuuluvat (2008) Houtskari, Korppoo ja Nauvo kokonaisuudessaan pääsaaria lukuun ottamatta sekä joitakin Dragsfjärdin saaria, mutta ei Rosala ja Hiittinen (ks. kuva 2). Biosfäärialueen tarkoituksena on muun muassa edistää kestävä kehitystä ja toimia paikallisena, alueellisena ja kansainvälisenä verkostona. Biosfäärialueen laajentamista suunnitellaan

Vuodesta 2009 alkaen alue koostuu Länsi-Turunmaan kaupungista ja Kemiönsaaren kunnasta aiempien kahdeksan kunnan sijasta. Tämä tuo mukanaan monia hallinnollisia muutoksia, jotka vaikuttavat myös luontomatkailua koskevaan päätöksentekoon ja epäsuorasti myös luonnonsuojelukysymyksiin.

2.1 Suunnitelman toiminnalliset tavoitteet

Suunnitelman tavoitteina on luoda alueelle oma imago ja tehostaa PAN Parks -jäsenyyden hyödyntämistä. Tästä voidaan johtaa seuraavat käytännön tavoitteet:

- a) Suunnitelman on oltava sopusoinnussa alueen muiden strategioiden ja Metsähallituksen hoito- ja käyttösuunnitelmien kanssa.
- b) Suunnitelman on toimittava yhteisenä työkaluna ja sysäyksenä kestäväan kehitykseen ja luonnonsuojeluun alueella.
- c) Suunnitelman tulee rohkaista osapuolia selvittämään suunnitelma-alueen uusia markkinointimahdollisuuksia ja rakentamaan sille uutta imagoa.
- d) Suunnitelman tulee **sisältää konkreettisia tavoitteita** sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.
- e) Suunnitelman tulee **rohkaista yrityksiä luomaan uusia luontoon tukeutuvia matkailualan tuotteita**, jotka on räätälöity saaristoon sopiviksi.
- f) Suunnitelmassa tulee määritellä kansallispuistossa ja sen lähialueilla toimiville yrityksille (liikekumppaneille) **laatukriteerit**.
- g) Suunnitelmassa tulee määritellä menetelmät matkailun vaikutusten seurantaan kansallispuiston alueella (LAC = Limits of Acceptable Change, hyväksyttävän muutoksen rajat).

3 Toimintaympäristö

Matkailun kysyntä kasvaa, ja ala on merkittävimpiä työllistäjiä koko maailmassa. Kotimaanmatkailun odotetaan lisääntyvän matkustamisen (polttoaineiden) kallistuessa. Myös luontomatkailutuotteiden sekä luonto- ja kulttuurielämysten kysyntä on kasvanut viime vuosina. Pohjoismaiden suurimmassa matkailualan tapahtumassa, Matka 2009 -messuilla, kävijät osoittivat lisääntyntä kiinnostusta kotimaan matkailutuotteita kohtaan. Vaikka matkustamista pidetäänkin ylellisyytenä, josta taloudellisen laskusuhdanteen aikoina luovutaan kokonaan tai joka rajoitetaan pelkästään kotimaassa tapahtuvaksi, ulkomaisten matkailijoiden määrä on kasvanut tasaisesti. Vuonna 2007 Suomessa kävi 5,7 miljoonaa ulkomaista matkustajaa, mikä on seitsemän prosenttia enemmän kuin vuonna 2006 (Matkailun edistämiskeskus & Tilastokeskus 2008). Suurimmat matkustajamäärät tulevat edelleen Ruotsista ja Venäjältä. Varsinais-Suomessa yöpymisten määrä kasvoi prosentilla. Vuonna 2002 kotimaanmatkailijat kuluttivat Varsinais-Suomessa 322 miljoonaa euroa ja ulkomaiset matkustajat 114 miljoonaa euroa (Konttinen 2006).

Suomen kansallispuistojen kävijämäärät ovat nousseet siitä huolimatta, että luonnossa saa jo jokamiehen oikeuksien turvin liikkua melko vapaasti. Suomen kansallispuistojen yhteenlaskettu kävijämäärä oli 1,7 miljoonaa vuonna 2008 (Metsähallitus 2009). Lisäksi valtion retkeilyalueilla kirjattiin 350 000 kävijää ja Metsähallituksen luontokeskuksissa ja -taloissa 859 000 kävijää – yhteensä lähes 3 miljoonaa kävijää. Joidenkin alueiden suosio kasvaa ja toisten taas hiipuu, mutta yleisesti ottaen kävijämäärät ovat kuitenkin kasvussa.

Venematkailu vetää eniten kävijöitä Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueelle. Sezonkiaikaa on heinäkuu, jolloin alueelle tulee yli puolet kävijöistä, vaikka saaristossa voi kokea upeita luontoelämyksiä myös keväisin ja syksyisin. Veneily tuo suurimman osan monien yritysten (kaupat, polttoaineen myynti, ravintolat, vierasvenesatamat) liikevaihdosta.

Myös vapaa-ajan asumisella on suuri taloudellinen merkitys saaristolle. Alueen kunnissa on yhteensä 8 171 kesämökkiä (Tilastokeskus 2009). Niiden merkitys on nykyisin erityisen suuri, koska nykyaikaisia kesämökkejä käytetään usein vuoden ympäri kakkoskoteina. Vapaa-ajan asuminen tukee kuntien palvelutarjontaa ja infrastruktuuria, mutta toisaalta lisääntyvä palvelujen tarve kuormittaa esimerkiksi alueen jäte- ja jätevesihuoltoa sekä logistiikkaa.

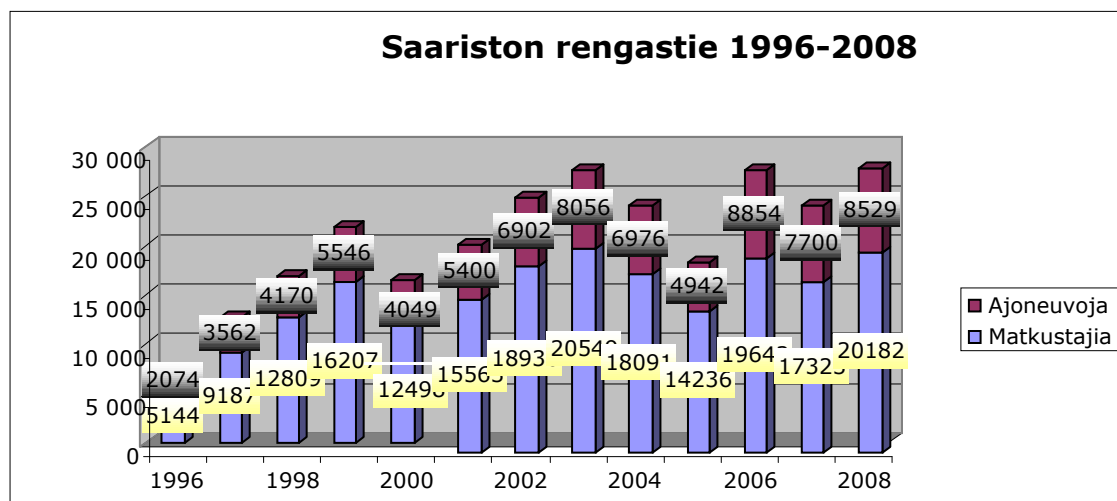
Vakinaisten asukkaiden määrä suunnitelma-alueella on 6 630, Länsi-Turunmaan kaupungin asukasmäärä on yhteensä 15 500 ja Kemiönsaaren kunnan noin 6 600 (Tilastokeskus 2009). Asukkaiden edut on otettava huomioon matkailua kehitettäessä. Alue ei sovellu massaturismin kohteeksi, ja kävijöille on annettava riittävästi tietoa virkistysalueista ja yleisistä alueista, jotta yksityisalueiden rauha säilyy. Loma-asuntoja on lähes 8 200 (taulukko 1), joista lähes kaikki ovat yksityisomistuksessa ja -käytössä. Lisäksi suunnitelma-alueella on noin 150 vapaa-ajankäyttöön tarkoitettua vuokramökkiä.

Oman veneen jälkeen saaristoon tulijoiden yleisimmin käyttämä kulkuväline on henkilöauto. Saariston pyörätiet ovat vielä lapsenkengissä. Pyöräteiden kehittäminen lisäisi todennäköisesti pyöräilijöiden määrää. Houtskarın ja Iniön välille saatiin lauttayhteys vuonna 1996. Saariston rengastie (250 km) saavutti nopeasti suosiota ja sai monet perustamaan majoitus- ja muita palveluja tarjoavia matkailualan yrityksiä (ks. kuvat 4, 5 ja 7). Toimivat liikenneyhteydet ovat elintärkeitä, jotta saariston asukkaat voivat elää nykypäivän vaatimusten mukaisesti sekä pitää yllä ja kehittää matkailua.

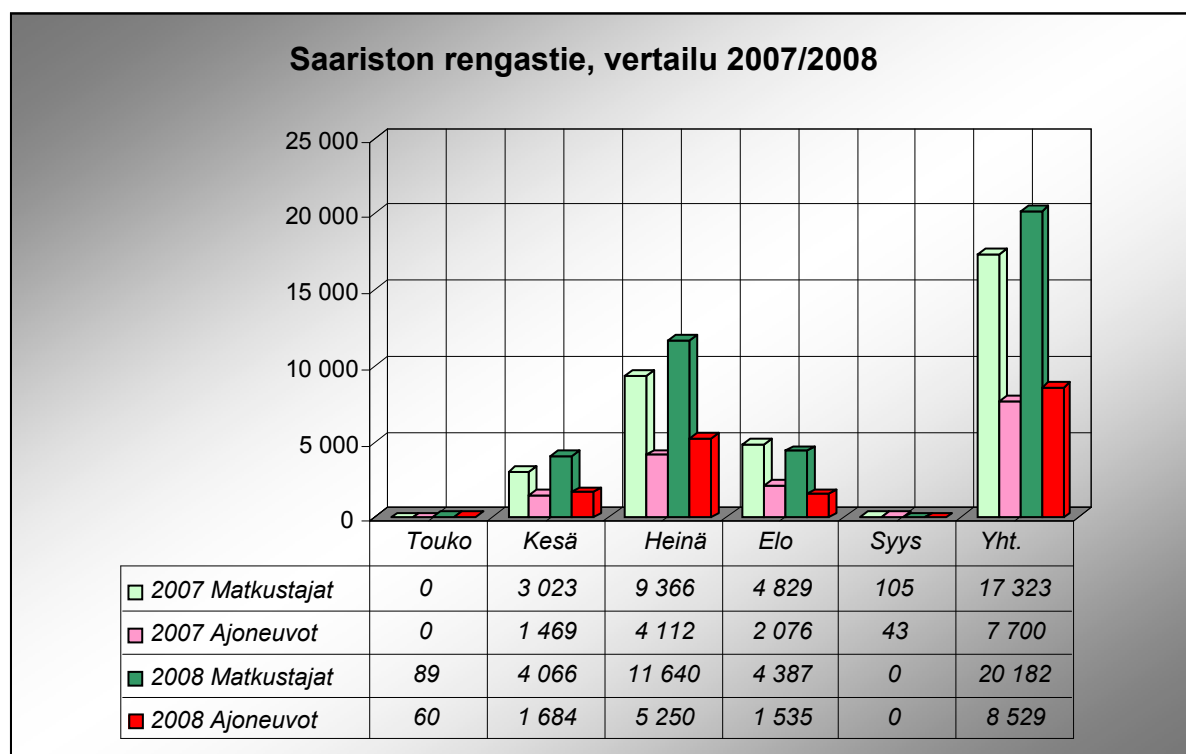
Pientä rengastietä (130 km) pitkin pääsee Nauvon pohjoisosasta Seilin saaren kautta Rymättylään (ks. kuvat 6 ja 7). Reitistä on tullut erittäin suosittu. Seilillä on leprasairaalan mielenkiintoinen historia ja se on kätevä kohde, jos aikaa ei ole paljon. Reitistä on tietenkin ollut hyötyä myös vakinaisille asukkaille.

Taulukko 1. Vapaa-ajan asuntojen määrä saaristossa vuonna 2007. Lähteet: Tilastokeskus 2008, Paraisten kaupunki 2008.

Etelä-Parainen	260
Dragsfjärd	2 432 (osittain pysyvän tieyhteyden päässä)
Houtskari	945
Iniö	523
Korppoo	1 707
Nauvo	2 304
Yhteensä	8 171

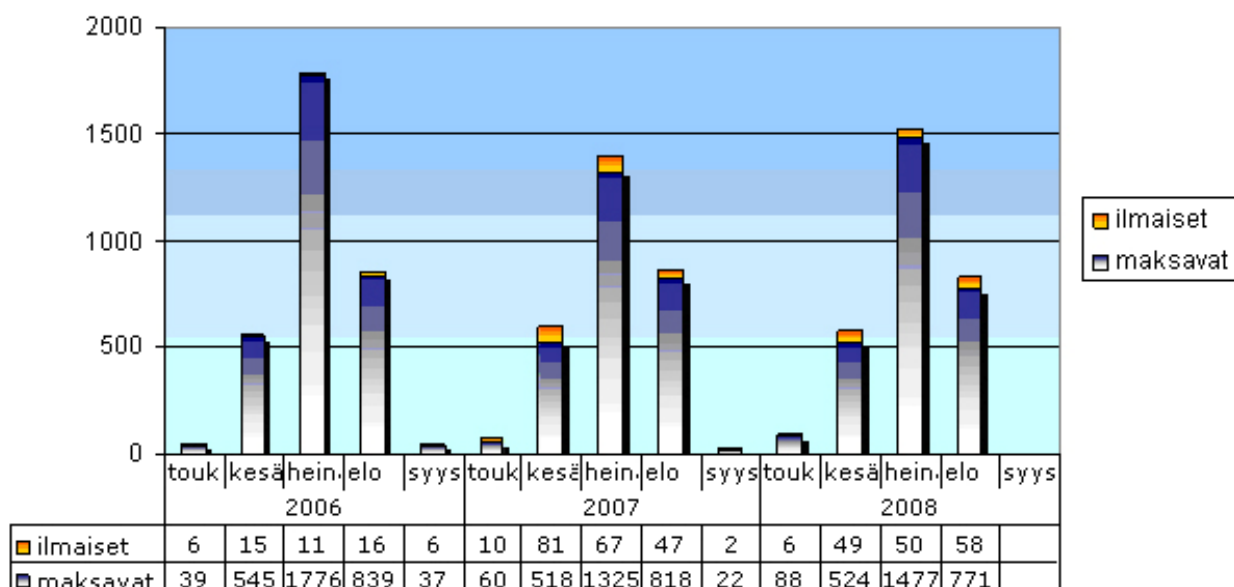
Kuva 4. Saariston rengastien kehitys vuodesta 1996. Sää vaikuttaa kävijämääriin. Lähde: Merenkulkulaitos 2009.

Kuva 5. Liikennemäärä Saariston rengastieellä vuosina 2007 ja 2008. Kun saaristokunnat liitettiin yhteen vuonna

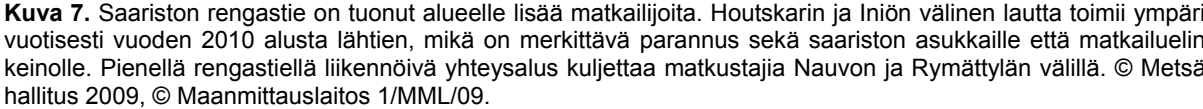
2009, yhtenä tavoitteena oli ympäri vuoden toimiva tieyhteys, mistä hyötyy myös matkailu. Lähde: Merenkulkulaitos 2009.

M/S Linta jämförelse 2006 - 2008 Fordon

Kuva 6. Vuonna 2005 avattiin pieni rengastie, joka yhdistää Nauvon ja Rymättylän saariston pohjoisosassa. Vakinaiset asukkaat voivat matkustaa yhteysaluksella ilmaiseksi. Lähde: Merenkulkulaitos 2009.

Alueen itäosassa ei ole vastaavaa rengastietä, mutta Bengtskärin majakkaan suuntautuvat retket ovat kävijöiden suosiossa. Kuljetuksia järjestetään sekä Hangosta että Kasnäsiestä, ja vuonna 2008 ulkosaaristoon matkusti 13 000 ihmistä. Myös yhä puolustusvoimien käytössä oleva Örön saari on sopimuksesta avoinna yleisölle. Kaksi tilausmatkoja järjestävää yritystä vei yhteensä 1 154 asiakasta Örön saarelle kesällä 2008. Kansallispuistossa toimivassa Sinisimpukan luontokeskuksessa kirjattiin 17 000 kävijää vuonna 2008. Kansallispuiston kävijämääriä voitaisiin todennäköisesti lisätä tarjoamalla kuljetus- ja charter-palveluja alueen automatkailijoille ja pyöräilijöille. Myös yhteysalus saariston itä- ja länsiosien välillä hyödyttäisi sekä matkailijoita että vakinaisia asukkaita. Yhtenä mahdollisena konseptina on ehdotettu saarihyppelyä, jota rengasmaisen lauttareitti helpottaisi. Paikalliset yritykset hyötyisivät, jos kävijät saataisiin jäämään alueelle useaksi vuorokaudeksi ja jos kävijöille voitaisiin tarjota esim. opas-, majoitus-, ravintola- ja kuljetuspalveluja.

3.1 Keskeiset toimijat alueella

Saaristo ei ole ainoastaan maantieteellisesti laaja alue, vaan se käsittää myös useita eri sidosryhmiä. Tämän suunnitelman aihealueiden, virkistykseen ja matkailun, lisäksi alueella on merkitystä ennen kaikkea asukkaidensa elinympäristönä ja elinkeinon lähteenä.

Alueen matkailua ja kehittämistä hallinnoi aiemmin Turunmaan seutu ry. Se on osallistunut aktiivisesti kehitystyöhön ja toteuttanut monia hankkeita, jotka ovat hyödyttäneet saaristoa. Vuodesta 2009 lähtien alueen matkailusta vastaa Länsi-Turunmaan kaupunki, ja saariston itäosien matkailuasioita koordinoi Kemiönsaaren matkailuyksikkö. Tehtävät ovat pääpiirteissään edelleen samat: markkinointi, osallistuminen matkailualan messuille, yhteydenpito asiakkaisiin ja alueen matkailuyrittäjiin. Erilaisilla projekteilla tulee myös jatkossa olemaan keskeinen rooli matkailualan kehittämässä. Molemmat kunnat tarvitsevat elinkeinosuunnitelman, jota voitaisiin hyödyntää luontomatkailusuunnitelmassa. Luvut puhuvat puolestaan: matkailun osuus kuntien verotuloista kasvaa jatkuvasti (Berghäll 2005).

Turku Touring on Varsinais-Suomen tärkein matkailujärjestö ja vastaa markkinoinnista ja tiedottamisesta matkailijoille. Sillä on eniten resursseja erityisiin markkinointikampanjoihin, ja se pystyy jakamaan tietoa ympäri vuoden. Saaristo on läheisen sijaintinsa vuoksi myös Turun kaupungille tärkeä valttikortti kaupungin tarjontaa täydentävänä unohtumattomien elämysten lähteenä.

Varsinais-Suomen liitolla on oma saaristoasioiden edustaja. Liitto tekee myös suosituksia saaristoa hyödyttävistä EU-rahoitteisista hankkeista ja toimii merkittävänä rahoittajana alueen projekteissa.

Kestävän matkailun kehittämissuunnitelmat on tarkoitettu työkaluiksi muiden ohjelmien ja strategioiden ohella. Suurin haaste on rahoituksen löytäminen tietyille investoinneille ja tutkimuksille, markkinoinnille ja toiminnan koordinoinnille.

Tämä suunnitelma ei ole ristiriidassa seuraavien ennestään olemassa olevien strategioiden kanssa. Yleisesti ottaen niissä tuodaan esiin lähinnä yleisiä tavoitteita ja visioita sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Paikallisissa strategioissa korostetaan kestävä kehitystä ja paikallisten resurssien käyttöä.

Kansalliset suunnitelmat:

- Suomen matkailustrategia 2020 (Valtakunnallinen matkailustrategiatyöryhmä 2006)
- Saaristo-ohjelma 2007–2010 (Saaristoasiain neuvottelukunta 2007)
- Metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla (liite 2)

Alueelliset strategiat:

- Varsinais-Suomen saaristo-ohjelma 2006–2008 (Varsinais-Suomen liitto 2006)
- Varsinais-Suomen matkailustrategia 2005–2011 (Varsinais-Suomen liitto 2005)
- Parhaillaan laadittavana oleva Varsinais-Suomen maisemasuunnitelma (Varsinais-Suomen liitto)

Paikalliset strategiat:

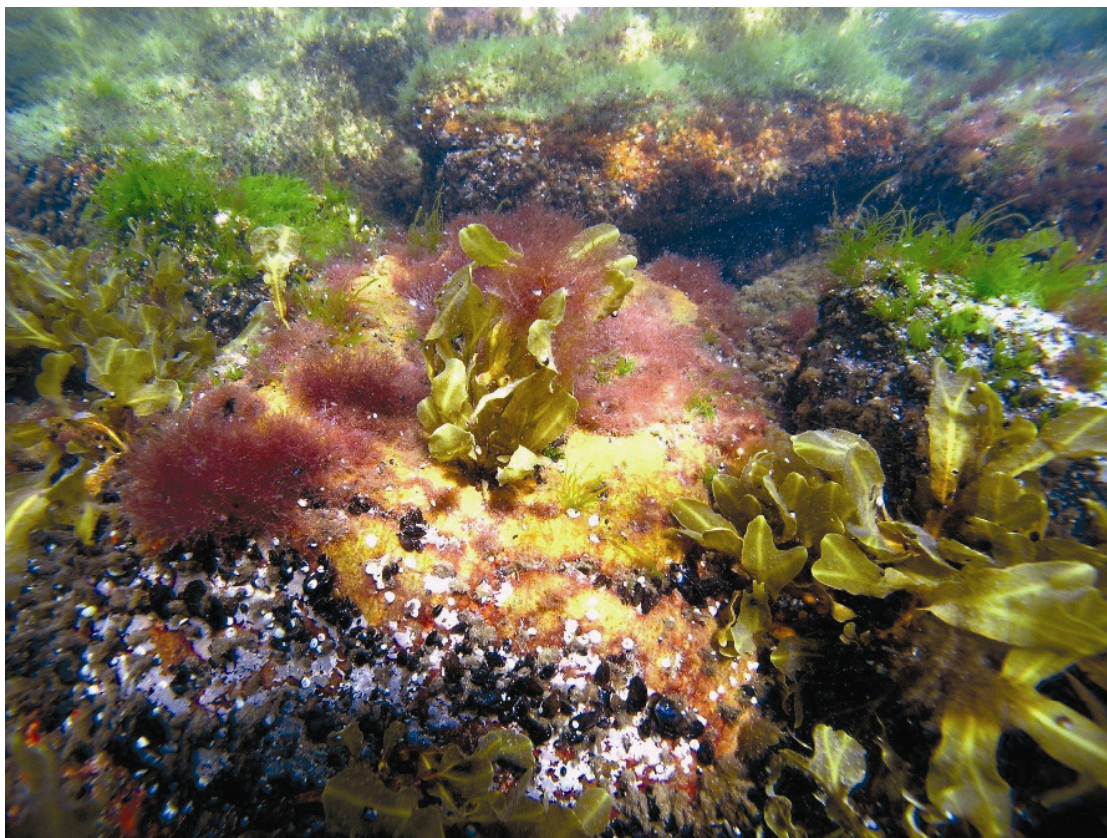
- Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelma (Metsähallitus 2000)
- Saaristomeren biosfäärialuetta koskeva strategia 2009–2011.

3.2 Saariston ympäristö

Saaristomeri koostuu monista eri biologisista, geologisista ja kulttuurisista komponenteista. Saaristoa on kuvattu monissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi julkaisuissa Saariston laitumet (Lindgren 2000) ja Saarien jatulintarha – Saaristomeren kansallispuisto (Lappalainen 2004).

Saaristomeren ainutkertaiset mereiset piirteet johtuvat Itämeren murtovedestä ja vuorovesi-ilmiön puuttumisesta. Meri saa myös säännöllisesti jääpeitteen. Itämeren keskisyvyys on vain 60 metriä ja Saaristomeri on sitäkin matalampi. Vesi vaihtuu Itämeressä hitaasti: prosessi kestää kokonaiset 30 vuotta ja riippuu Tanskan salmen kautta tulevista suolaveden virtauksista.

Saaristo jakautuu sisä-, keski- ja ulkosaaristoon. Mitä kauemmas saaristoon mennään, sitä harvinaisemmiksi käyvät puut ja sitä karumpaa on kasvillisuus maa-alan pienentyessä. Maa-alueiden kokonaispinta-ala kuitenkin kasvaa jatkuvasti: maankuori kohoaa yhä edellisen, 11 000 vuotta sitten vallinneen jääkauden jäljiltä. Maa kohoaa Varsinais-Suomessa 0,42 metriä sadassa vuodessa. Lounais-Suomen saaristo on geologisesti mielenkiintoista aluetta: sen kallioperä on 1 900 miljoonaa vuotta vanhaa eli maailman vanhimpia näkyvissä olevia kallioperiä.

Esimerkki Saaristomeren meriluonnon monimuotoisuudesta. Tyypillisiä kovan pohjan lajeja: rakkolevä (*Fucus vesiculosus*), mustaluulevä (*Polysiphonia fucoides*) ja viherlevä (*Enteromorpha*). Sinisimpukka (*Mytilus edulis*) on Itämeren ekosysteemin avainlajeja. Kuva: Metsähallitus 2007.

Saaristo koostuu lukemattomista saarista ja erilaisista elinympäristöistä. Mitä kauemmas mantereelta liikutaan, sitä karummaksi ympäristö muuttuu. Kuva: Metsähallitus 2008.

Vaihtelevat pinnanmuodot sekä maalla että veden peittämällä alueilla luovat monimuotoisen abioottisen ja bioottisen ympäristön monille eliölajeille. Saaristomeren kansallispuisto onkin Suomen kansallispuistoista elinympäristöiltään rikkain. Kansallispuistoon kuuluvalla Jungfruskär-saarella on eniten putkilokasveja neliometriä kohti Suomessa. Pinta-alaltaan suppea alue kuhisee elämää. Muuttolinnut pysähtyvät saaristoon keväisin ja syksyisin etsimään ravintoa, ja rannikkovyöhyke on tärkeä lisääntymis- ja ravintoalue monille lajeille. Rannikkovyöhyke on yhteensä 12 000 km pitkä. Alueen rikkonaisuus tekee myös meriluonnosta kiehtovan monimuotoisen. Keski- ja sisäsaaristossa tavataan sekä meriveden että makean veden lajeja. Lisäksi pohjaympäristö vaihtelee kovapohjaisesta, paljaasta elinympäristöstä suojaisiin, pehmeäpohjaisiin poukamiin.

3.2.1 Saaristomeren rehevöityminen

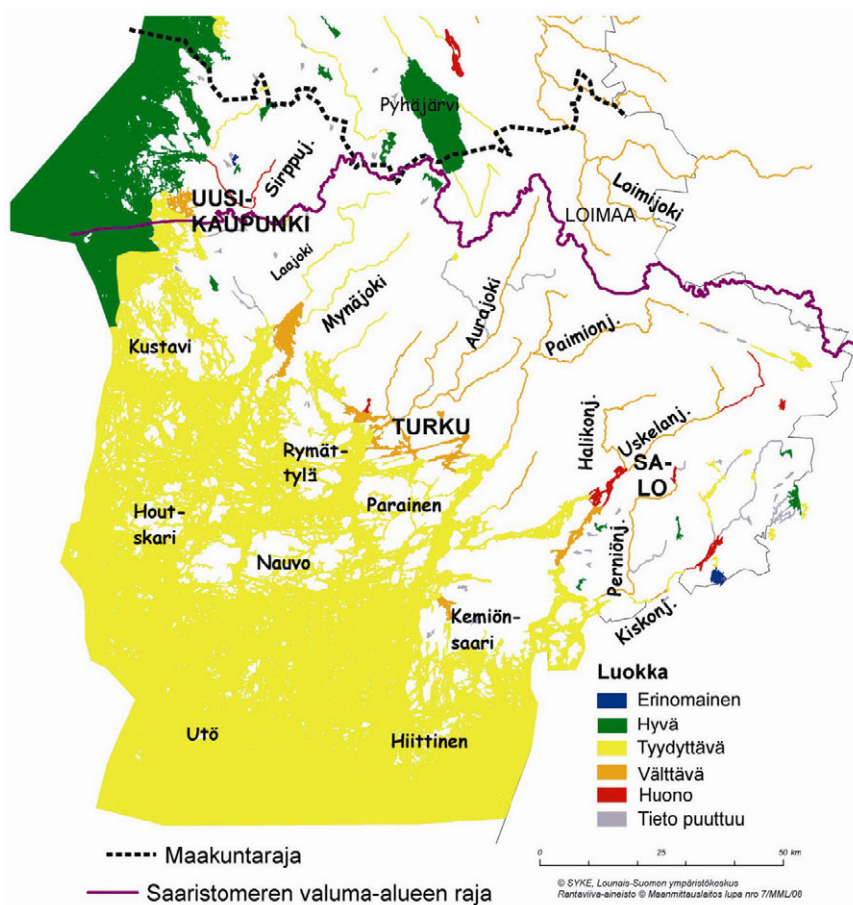
Saaristomerta vaivaa rehevöityminen, ja mereen kulkeutuu yhä ravinteita esimerkiksi maatalouden, ilmapäästöjen ja haja-asutuksen kautta (kuva 8). Syntyvät levälaumat tukahduttavat paikallaan pysyttelevän pohjaeläimistön. Myös kalojen kutualueet kärsivät. Monilla alueilla merenpohja kärsii hapen puutteesta, jolloin muodostuu useimmille eliöille haitallista vetysulfidia. Paikallisia ravinnepäästöjä pyritään vähentämään veden laadun parantamiseksi. Haluttuun lopputulokseen päästään ensisijaisesti lainsäädännön avulla ja tiedotuksella, jolla pyritään muuttamaan ihmisten käyttäytymistä. Asia koskee myös matkailijoita, ja huviveneilijöitä pyydetään tyhjentämään septicäiliönsä vierasvenesatamien tyhjennyspisteisiin. Rehevöitymistä voidaan pitää sekä ympäristön että saariston elinkeinoelämän suurimpana uhkana. Ekosysteemien muuttuminen vaikuttaa niin kalastukseen kuin matkailu- ja virkistyskäyttöönkin.

EU:n vuonna 2000 antaman vesipuitedirektiivin tarkoituksena on estää vesiekosysteemien huononeminen ja parantaa veden laatua. Tavoitteena on pintavesien hyvä tila vuoteen 2015 mennessä.

Koko saariston rannikkovedet kuuluvat Suomen kahteen vesipuitedirektiivissä tarkoitettuun vesipiiriin. Kansallisella tasolla tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi kuvataan vesipiirien hallintasuunnitelmissa. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen mukaan aikataulu vesipuitedirektiivissä edellytetyille vesipiirien hallintasuunnitelmille on seuraava:

- suunnitelmaluonnosten julkinen kuuleminen vuosina 2008–2009
- hallitus hyväksyy suunnitelmat joulukuussa 2009
- suunnitelmassa määriteltujen toimenpiteiden toteutus alkaa viimeistään vuonna 2012
- hyvä tila tulee saavuttaa vuoteen 2015 mennessä (aikaa on ehdotettu jatkettavan vuoteen 2027 asti).

Vesipuitedirektiivin mukaisessa arvioinnissa on viime vuosina todettu, että ravinteet heikentävät Saaristomeren veden ekologista tilaa voimakkaasti, joten sen tila on vain tyydyttävä. Tulevaisuudessa vesipuitedirektiivin edellyttämien toimien painopisteinä ovat ravinnekuormituksen pienentäminen, saarten välisen veden laadun parantaminen ja satamien lähellä olevien saastuneiden pohjakerrostumien haittavaikutusten vähentäminen. Maataloudessa käyttöön otettavia lisätoimenpiteitä ovat esimerkiksi peltojen talviaikainen kasvipeite, puskurivyöhykkeet ja kosteikot sekä lannoitteiden käytön ja käsittelyn parantaminen. Kalanviljelyssä tärkein toimenpide on ohjaus oikean paikan valinnassa.

Kuva 8. Veden ekologinen tila vesipuitedirektiivin mukaisesti arvioituna (2008). © Suomen ympäristökeskus 2009, © Lounais-Suomen ympäristökeskus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MML/09.

3.3. Saaristo ja ihmiset

Saaristo ja rannikko ovat kautta aikain olleet ihmiselle luontainen asuinympäristö. Ensimmäiset asukkaat saapuivat saaristoon jääkauden päätyttyä 11 600 vuotta sitten. Alue oli ihanteellinen metsästyksen ja kalastukseen. Kun pienistä luodoista kasvoi saaria, kausiluontoinen asutus muuttui pysyväksi. Ihminen on siten muokannut ympäristöä tuhansien vuosien ajan. Soiden siitepölyanalyysit osoittavat, että saaristossa viljeltiin maata jo yli 4 000 vuotta sitten (Tuovinen 1991). Ihminen on osaltaan vaikuttanut alueen luonnon nykyiseen monimuotoisuuteen käyttämällä maita laiduntamiseen. Pienet viljelmät ja eläinten laidunnus ovat synnyttäneet eri biotooppeja. Nykyisin saaristossa on paljon vähemmän vakinaista asutusta eikä maanviljelyllä ole enää yhtä merkittävää roolia. Saaristomeren kansallispuistossa on kuitenkin 300 hehtaaria hoidettuja perinnebiotooppeja, joiden ansiosta monet kasvi- ja eläinlajit pelastuvat sukupuuttoon kuolemiselta.

Matkailu saaristossa on paljon vähäisempää verrattuna moniin muihin eurooppalaisiin luontoalueisiin ja kansallispuistoihin. Pienemmästä mittakaavasta on omat etunsa: matkailuelinkeino on kestävämmällä pohjalla ja helpommin hallittavissa, ja kävijät saavat kokea saariston aidoimmillaan. Toisaalta saaristoon tulee teitä pitkin jo varsin suuria kävijämääriä. Nauvon ja Paraisten välinen lautta kuljettaa vuosittain 600 000 ajoneuvoa (2006), ja liikennemäärä kasvaa jatkuvasti. Autojen määrä on kaksinkertainen verrattuna Turun ja Tukholman välisiin lauttoihin. Särkilahden (2006) mukaan kuskakin autossa on keskimäärin 2,9 matkustajaa, eli matkustajien kokonaismääräksi tulee 1,7 miljoonaa. Kiinnostus saaristoa kohtaan kasvaa ja kulkuyhteydet paranevat jatkuvasti. Helsingin ja Turun välinen uusi moottoritie lyhentää ajomatkaa merkittävästi (kolmeen tuntiin). Suuri osa kävijöistä saapuu saaristoon pääkaupunkialueelta. Kattava pyörätieverkosto edistäisi ympäristöystävällisempää matkailua ja ennen kaikkea pyöräilijöiden turvallisuutta.

Matkailun edistämiskeskuksen vuonna 2004 teettämän tutkimuksen mukaan Suomessa ei ole onnistuttu luomaan aktiviteeteista koostuvia paketteja (Ellare Oy ym. 2004). Tutkimuksessa keskityttiin ulkomaisten matkustajien toiveisiin, esim. melontaan, retkeilyyn ja pyöräilyyn. Vaikka etäisyydet ovat lyhyitä ja luonto tarjoaa monia mahdollisuuksia erilaisiin aktiviteetteihin, tuotteita on usein vaikea hahmottaa tai varata. Tiedottamisen parantaminen ja ympäristöimagon luominen saaristolle voi auttaa tavoittamaan asiakkaita, varsinkin ulkomaisia matkailijoita, aiempaa paremmin.

Nauvon Berghamin kylässä sijaitseva Västerby on nyt osa Saaristomeren kansallispuistoa. Siellä voi tutustua kalastajatalaan. Metsähallitus hoitaa alueella perinnemaisemia yhdessä yksityisten karjanomistajien kanssa. Nykyisin Berghamissa on vain kolme asukasta, kun 1890-luvulla asukasluku oli vielä 61. Saaren historia juontaa aina keskiajalle, jolloin maanviljely alkoi alueella. Kuva: Metsähallitus 2008.

4 Luontomatkailu tänään

Metsähallituksen tavoitteena on, että saariston luontomatkailu tukee paikallisyhteisöä ja on osa alueen imagoa. Yhtä tärkeää on, että toiminta on osa luonnonsuojelua ja lisää yleisön ympäristötietoisuutta.

Ensimmäisessä luvussa annettu määritelmä luontomatkailusta vastaa ympäristöministeriön määritelmää. Metsähallitus on lisäksi määritellyt, miten luontomatkailu tulisi toteuttaa ja miten sen tulee käytännössä toimia. **Kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla** (liite 2) koostuvat yhdeksästä kohdasta, joissa otetaan huomioon myös kulttuuritavoitteet. Matkailun odotetaan tukevan alueen muita elinkeinoja, kuten valmistavaa teollisuutta sekä palvelu- ja rakennus-alaa (Saaristoasiain neuvottelukunta 2007).

Toistaiseksi resursseja ei ole ollut riittävästi, jotta matkailun kestävyttä ja periaatteiden noudattamista Saaristomeren kansallispuistossa olisi voitu valvoa. Toisaalta yritykset ovat pieniä ja toimivat paikallisesti, mikä tarkoittaa, että suurin osa periaatteista täyttyy automaattisesti. Haasteena on kehittää periaatteiden valvomiseksi käytännön menetelmä, jonka avulla voidaan seurata ympäristöä, kävijöitä ja yrityksiä. Tämä onkin tämän luontomatkailusuunnitelman ydinkysymyksiä, ja sitä käsitellään tarkemmin luvussa 6.

Kestävää luontomatkailua voidaan toteuttaa myös kansallispuiston ulkopuolella, koska Saaristomeren biosfäärialue tukee kestävä kehitystä ja kestäviä aktiviteetteja. Toimivien matkailutuotemallien ja -esimerkkien odotetaan siten leviävän laajemmalle alueelle. Konkreettiset neuvot ja mallit ovat erityisen hyödyllisiä, jos kävijämäärät ja suosituimpiin kohteisiin kohdistuvat paineet kasvavat.

4.1 Yrittäjyys Saaristomeren kansallispuistossa

Saaristomeren kansallispuiston hallinnoinnista vastaavana tahona Metsähallituksen luontopalvelut (luonnonsuojelusta vastaava yksikkö) ei osallistu luontomatkailutoimintaan, vaan tarjoaa kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita virkistys- ja matkailutarkoituksiin. Yritykset voivat käyttää alueita matkailuun, kunhan ne noudattavat toiminnassaan kansallispuistoista annettuja määräyksiä.

Metsähallitus on vuodesta 2005 lähtien aktiivisesti tarjonnut yksityisyrittäjille mahdollisuuksia käyttää kansallispuiston alueita toimintaansa. Toiminta perustuu Metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteisiin, jotka koskevat kaikkia Suomen kansallispuistoja. Yritysten käyttäessä kansallispuistojen palveluita niille suositellaan käyttö- tai yhteistyösopimuksen tekemistä Metsähallituksen kanssa. Tähän mennessä 12 yrittäjää on tehnyt Saaristomeren kansallispuistoa koskevan yhteistyösopimuksen. Yhteistyösopimuksissa määritellään tietyt sekä yrityksiä että Metsähallitusta koskevat oikeudet ja velvollisuudet (taulukko 2). Tulevaisuudessa yrityksillä on mahdollisuus hakea paikallista kumppanuutta, PAN Parks -organisaation myöntämää sertifikaattia (ks. luku 7 ja liite 4).

Saaristomeren alueen liikekumppaneille on järjestetty tiedotustilaisuuksia ja koulutuksia projektien muodossa. Tapahtumat ovat olleet erittäin suosittuja, ja niille on edelleen kysyntää. Kurssien aiheita ovat olleet mm. tuotteiden turvallisuusnäkökohdat sekä kansallispuiston luonto ja markkinointi.

Vuodesta 2006 lähtien yritykset ovat vastanneet vuosittain Metsähallituksen palautekyselyyn. Kyselyn tavoitteena on saada käsitys kansallispuiston palveluvarustuksesta, kävijäryhmien aktiivi-

teeteista ja kohteista sekä ryhmien määrästä. Tulokset syötetään Metsähallituksen asiakastietojärjestelmä (ASTA) ja niistä tehdään vertailevia analyyskejä. Kansallispuiston alueella suoritettavat aktiviteetit ovat tähän asti olleet pienimuotoisia, ja yrittäjät kehittävät tuotteitaan vähitellen. Yritysten välinen verkosto on vahvistunut projektien ja koulutusten myötä, ja uusia yhteyksiä ja tuotteita on valmisteilla.

Keväällä 2008 toteutettiin alueen matkailuyrityksille suunnattu kyselytutkimus (Mäki 2008): kyselylomakkeita lähetettiin 126 ja vastauksia saatiin 28. Vastausten perusteella puolet yrityksistä käytti kansallispuiston aluetta. Yritysassiakkaita 84 % oli suomalaisia ja 72 % kaikista asiakkaita oli yksityishenkilöitä. Karkeasti puolet kaikista käynneistä ajoittui kesäkauteen (kesäkuun lopun ja elokuun alun väliseen aikaan). Yritykset toivoivat lisää yhteistyötä Metsähallituksen kanssa alueen kehittämiseksi.

Taulukko 2. Metsähallituksen käyttö- ja yhteistyösopimusten velvollisuudet ja edut.

Edut yrityksille	Edut Metsähallitukselle
- Sopimuksen kestoksi suositellaan vähintään yhtä sesonkia tai vuotta ja enintään kolmea vuotta. - Oikeus harjoittaa liiketoimintaa kansallispuiston alueella ja käyttää hyväksi palveluvarustusta ja infrastruktuuria sopimuksen mukaisesti. - Painettu perustietopaketti kansallispuistosta ja luontomatkailun kestävydestä ja ympäristöjärjestelmästä. - Mahdollisuus tutustua luonnonsuojelualueeseen, luontomatkailun kestävyteen ja ympäristöjärjestelmiin. - Kaikille kansallispuiston yhteistyösopimuksen allekirjoittaneille yrityksille yhteiset kokoukset (kahdesti vuodessa). - Painettua materiaalia kävijämääristä ja alueen kävijätutkimuksen tuloksista. Markkinointi: linkki yrityksen verkkosivustolle tai tietoa yrityksestä Metsähallituksen verkkosivuille (www.luontoon.fi), esitteitä jne. voidaan jakaa luontokeskuksissa ja -taloissa ja muissa pisteissä, mahdollisuus osallistua alueen kehittämiseen osallistumalla kokouksiin.	- Tietoa yrityksestä ja sen toiminnasta. - Sopimusmaksut ja korvaus rakenteiden käytöstä. - Yritykset noudattavat kansallispuiston sääntöjä. - Tietoa yritysten kävijämääristä ja kävijäprofiileista. - Palautetta kyselyjen ja kokousten kautta. - Jatkuva mahdollisuus saada tietoa yrityksistä. - Yritykset toimivat ympäristöystävällisemmin. - Yritysten asiakkaiden ympäristötietoisuus lisääntyy.

Yritysten velvollisuudet	Metsähallituksen velvollisuudet
- Kansallispuiston palvelujen käyttö edellyttää käyttöoikeuksia. - Tarvitaan vähintään yksi yritys nimi. - Sopimusmaksut ja korvaus rakenteiden käytöstä. - Vuosittainen raportointi. - Toiminta ei saa olla ristiriidassa Metsähallituksen ympäristöohjelman kanssa (ISO 14001) - Raportointi, palaute ja asiakaspalaute. - Osallistuminen Metsähallituksen järjestämään koulutukseen. - Yrityksen yhteystietojen ja internet-osoitteen ilmoittaminen. - Kestävän luontomatkailun periaatteiden tukeminen. - Turvallisuussuunnitelma mm. järjestettävälle aktiviteetille.	- Vastuussa sopimusten laatimisesta yrittäjille. - Tarjoaa yrityksille kirjallista materiaalia kansallispuistosta, kestävästä matkailusta ja ympäristöjärjestelmästä (ISO 14001). - Yrittäjät saavat tietoa luonnonsuojelualueesta, luontomatkailun kestävydestä, ympäristöjärjestelmästä. - Järjestää yrityksille vuosittain yhteisiä kokouksia, vähintään kahdesti vuodessa. - Luovuttaa yrityksille kävijätutkimusten tulokset ja muita kiinnostavia raportteja. - Järjestää yrityksille linkin Metsähallituksen verkkosivustolle (Luontoon.fi). - Järjestää mahdollisuuksien mukaan paikkoja yritysten tiedotusmateriaalille. - Levittää tietoa ja osallistuu alueen kehittämiseen. - Osallistuu turvallisuusriskien kartoitukseen Metsähallituksen hallinnoimalla alueella.

4.2 Saaristomeren kansallispuistossa vuonna 2008 toteutetun kävijätutkimuksen tulokset

Alueella toteutettiin kävijätutkimus touko- ja elokuun välisenä aikana vuonna 2008 (Aaltonen & Mäki 2009). Kyselyyn vastasi yhteensä 275 kävijää, joista suurin osa oli veneilijöitä. Kävijät saapuivat yleensä 2–5 hengen ryhminä, eli kansallispuistoon tullaan useimmiten perheen kanssa. Suurin osa (84 %) vastaajista oli käynyt kansallispuistossa aiemminkin. Kävijöiden keski-ikä oli 46 vuotta. Useimmat kävijät tulevat pääkaupunkiseudulta. Yli 90 % vastaajista totesi, että Saaristomeren kansallispuisto oli heidän matkansa ainoa tai tärkein kohde. Yleisimmät aktiviteetit olivat patikointi, maisemien ihailu ja luonnon tarkkailu. Noin 15 % kävijöistä oli päiväretkellä, ja lähes kaikki muut yöpyivät veneessään. Kansallispuisto sai korkean yleisarvosanan alueen ja palveluvälineiden hoidosta. Toisaalta vastaajat toivoivat lisää laitureita ja tulentekopaikkoja. Yritysten tarjontaa voitaisiin myös laajentaa, ja erityisryhmille, kuten liikunta- ja kuulorajoitteisille, suunnattuja palveluja pitäisi kehittää.

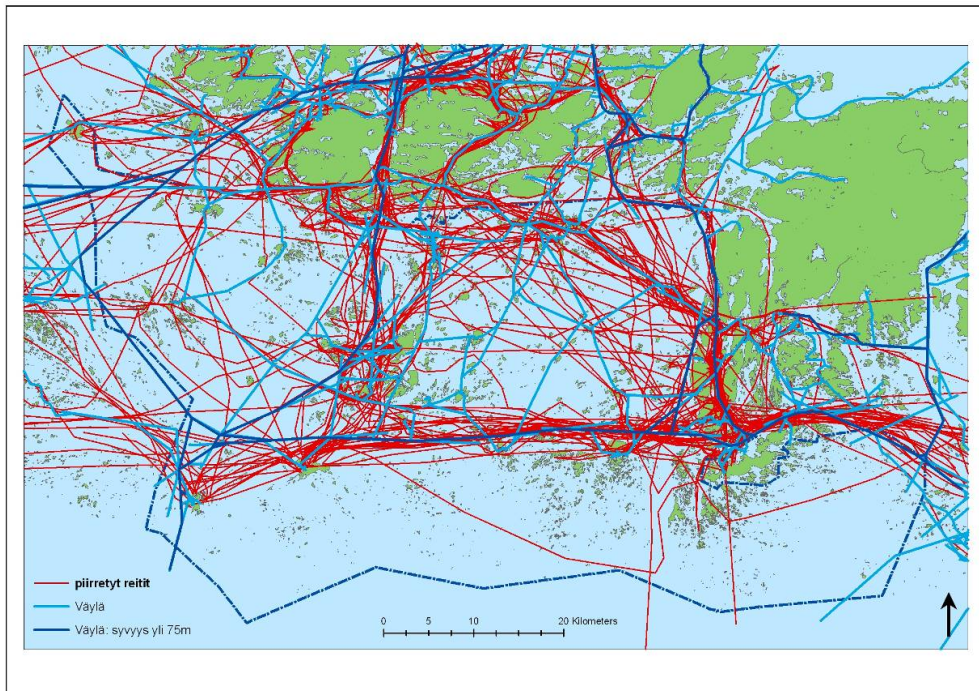
Ulkomaisten kävijöiden osuus oli 4 %, eli suunnilleen saman verran kuin vuonna 2005, jolloin toteutettiin edellinen kävijätutkimus (Sarlin 2003). Kokonaiskävijämääräksi arvioitiin 51 000 kävijää vuonna 2008. Alueen läpi kulkevien tai veneensä kansallispuiston retkeilysatamiin kiinnittävien kävijöiden määrä on kuitenkin huomattavasti korkeampi. Saaristomeren kansallispuiston kävijät tuntevat alueen entuudestaan ja käynnit kestävät usein pidempään kuin muissa Suomen kansallispuistoissa, eli markkinointia kannattaisi suunnata uusille asiakkaille ja asiakasryhmille.

4.3 Saaristossa kesällä 2008 toteutettu veneilytutkimus

Metsähallitus toteutti alueella veneilijöille suunnatun tutkimuksen 12.6–11.8.2008 (Mäki & Sarlin 2009). Kyselylomakkeet jaettiin Airiston (Parainen), Kasnäsin (Dragsfjärd), Nauvon, Näsbyn (Houtskari), Korpoströmin ja Verkanin (Korppoo) vierasvenesatamissa. Täytettyjä kyselylomakkeita palautettiin 80. Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena oli selvittää veneilijöiden mielipiteet kansallispuistosta ja sen palveluista. Suurin osa kävijöistä tuli pääkaupunkiseudulta. Purjeveineitä oli enemmän (69 %) kuin moottoriveneitä (30 %).

Yleisesti ottaen kävijät olivat tyytyväisiä kansallispuiston tarjontaan ja palveluihin (Mäki & Sarlin 2009). Tämä näkyy myös kävijöiden käyttäytymisessä: 85 % vastaajista käy alueella vuosittain. Laitureita toivottiin kuitenkin lisää ja luontopoluille kaivattiin selkeämpiä merkintöjä. Parannuksina ehdotettiin septitankkien tyhjennyspisteiden ja käymälöiden lisäämistä. Vastaajat arvostivat paikallisten tuotteiden saatavuutta, joten kalan ja muiden tuotteiden myyntiä voitaisiin todennäköisesti lisätä. Jurmossa kävijät valittivat alueen ruuhkaisuudesta. Sesonkiaikaan heinäkuussa osassa luonnon- ja kyläsatamista voi olla runsaasti kävijöitä. Tavallisimmat syyt alueella käyntiin olivat rentoutuminen ja yöpyminen. Myös luonnon kokeminen ja ympäristön rauhallisuus mainittiin kansallispuistossa käynnin syiksi. Käynnin kesto oli keskimäärin 16 vuorokautta.

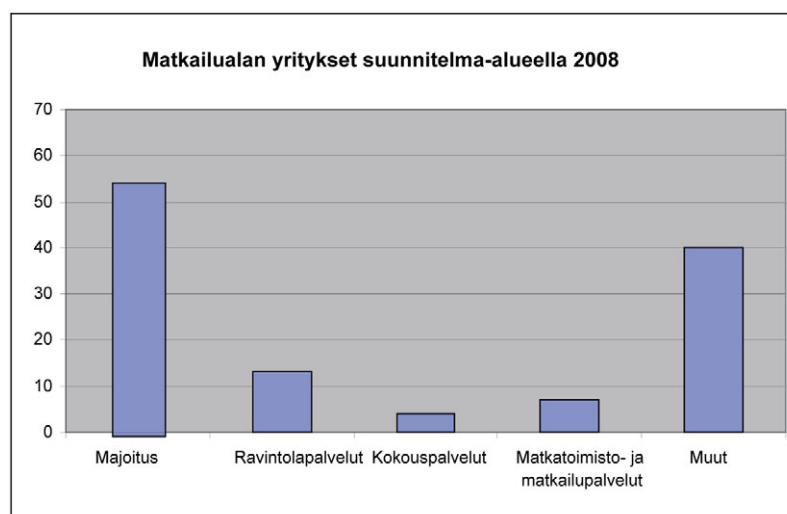
Vastaajien reittikuvauksista voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä. Ensinnäkin veneilijät käyttävät pääasiassa olemassa olevia väyliä (kuva 9). Se edistää kansallispuiston suojelua ja auttaa palvelurakenteiden suunnittelussa. Suurimmat paineet kohdistuvat ilmeisimmin pääkaupunkiseudulta johtavan väylän suulle alueen kaakkoiskulmaan sekä Jurmo–Björkö–Aspö–Nötö-väylään. Tavallisin reitti alueen kaakkoiskulmasta Nauvoon näyttää kulkevan Högsåran pohjoispuolitse. Toisaalta liikennettä on erittäin harvakseltaan Österskärin saaristossa, Brunskärin–Bussön saaristossa ja Kråkskärin saaren ympäristössä. Nämä alueet ovat ihanteellisia kohteita erämaaelämyksiä hakeville.

Kuva 9. Vastaajien käyttämät reitit (punaiset viivat, n = 63). Tummansiniset viivat tarkoittavat yli 75 metrin syvyisiä väyliä ja vaaleansiniset muita väyliä. Lähde: Mäki & Sarlin 2009. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MML/09.

4.4 Suunnitelma-alueen yrittäjätoiminta (kansallispuiston ulkopuolella)

Kuvassa 10 esitetään matkailualalla toimivien yritysten määrä laajennetulla Saaristomeren biosfäärialueella. Saariston alueella on suhteessa enemmän yksityisyrittäjiä kuin missään muualla Suomessa. Saariston asukkailla on siis kyky työllistää itsensä ja luoda työpaikkoja. Saaristossa on myös kysyntää erilaisille palveluille. Matkailu synnyttää kysyntää erikoistuotteille, kuten melontaretkille ja opastetuille retkille.

Kuva 10. Suunnitellulla laajennetulla Saaristomeren biosfäärialueella on noin 125 rekisteröityä matkailualan yrittäjää. Ryhmään "Muut" sisältyvät nähtävyydet, vierasvenesatamat, käsityö, kalastus ja charter-palvelut. Lähde: Turunmaan seutu 2008.

4.5 Markkinointitutkimus 2008

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kiinnostava Turunmaan saaristo on luontomatkailukohteena. Tutkimuksen toteutti Taloustutkimus Oy (2008) nettikyselynä 3.–5.11.2008. Kohderyhmänä olivat Etelä- ja Länsi-Suomen läänissä asuvat 25–69-vuotiaat (Turunmaata lukuun ottamatta). Otos valittiin vastaamaan kansallista sukupuoli-, ikä- ja kotipaikkajakaumaa. Kysely lähetettiin kaikkiaan 2 200 ihmiselle, ja vastauksia saatiin 855, joista 73 hylättiin, koska vastaajat työskentelivät matkailun tai markkinoinnin parissa. Yhteensä 32 % vastaajista oli jossain määrin kiinnostunut luontomatkailusta tai osallistunut siihen.

Vastaajista 41 % toimi asiantuntija- tai toimihenkilötehtävissä. Vastaajista 26 % oli yksineläjiä, 22 % lapsettomia, 17 % aikuistaloudessa eläviä ja 35 %:lla oli alle 18-vuotiaita lapsia. Noin viidenes vastaajista (440) piti luontomatkailua Turunmaan saaristossa erittäin kiinnostavana. Yhteensä kolme neljäsosaa oli ainakin jossain määrin kiinnostunut luontomatkailusta. Ulkoilusta pitävät lähistöllä (Varsinais-Suomessa tai Satakunnassa) asuvat kävijät ja Turunmaan saaristossa aikaisemmin käyneet olivat selvästi kiinnostuneempia luontomatkailusta kuin muut vastaajat.

Saaristoa pidettiin kiinnostavana kohteena. Yleisimmät syyt käyntiin alueella olivat

- meri, meren ja saarten muodostama kokonaisuus
- saaristoluonnon monimuotoisuus
- rauha ja hiljaisuus.

Tärkeinä pidettiin seuraavia palveluja:

- lauttaliikenne
- majoitus- ja ravintolapalvelut
- joka viides kävijä oli käyttänyt Metsähallituksen palveluja (luontopolkuja, tulentekopaikkoja jne.).

Syitä, joiden vuoksi alueella ei oltu käyty:

- välimatka (asuinpaikkakunnan ja saariston välillä)
- ajanpuute
- tiedonpuute
- ei omista tai osaa ajaa venettä, jolloin saaristossa on hankalaa liikkua
- matkan kalleus tai huonot yhteydet.

PAN Parks -konsepti oli kohderyhmälle tuntematon; vain 1 % tunsi nimen ja brändin.

Vastaajista 40 % oli halukkaita käymään saaristossa muina vuodenaikoina kuin kesällä. Kevät ja syksy olivat muista vuodenaajoista suosituimmat. Vain kymmenesosa oli kiinnostunut luontomatkailusta talvella.

Saariston palveluita koskeva palaute:

- kaunis luonto ja kauniit maisemat
- lauttaliikennettä arvostettiin
- miellyttävät ihmiset ja rauhallinen ilmapiiri
- hyvät vierasvenesatamat
- vastaajista 10 %:lla oli negatiivisia kokemuksia, jotka liittyivät usein palvelun puutteeseen, huonoon ruokaan tai majoitusongelmiin. 90 % vastaajista oli melko tai erittäin tyytyväisiä Saaristomeren luontomatkailupalveluihin.
- kolme neljäsosaa luontomatkailusta kiinnostuneista oli kiinnostuneita myös pakettilomista.

4.6 Saariston SWOT-analyysi

Paikallisen yhteistyöryhmän kanssa saaristosta tehtiin SWOT-analyysi 28.8.2008 (S=strengths, W=weaknesses, O=opportunities, T=threats) (taulukko 3).

Taulukko 3. SWOT-analyysin tulokset.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
– Neljä vuodenaikaa. – Maantieteellinen sijainti. – Saaristossa on aitoa vanhan ajan maaseutumaisemaa. – Idyllinen ja turvallinen alue tarjoaa haasteita ja elämyksiä, hiljaisuutta ja pimeyttä. – Kehittynyt, ympäri vuoden toimiva infrastruktuuri. – Yrittäjähenkisyys on hyvää ja saaristo on valtakunnallisesti ja kansainvälisesti tunnettu. – Matkailu on vakiintunut elinkeino/tulonlähde. – Saaristo tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet henkeen ja fyysiseen virkistytymiseen; merta ja luontoa, saariston maisemaa ja elämää saarilla pidetään eksoottisena.	– Tuotetarjonta ei ole tarpeeksi kehittynyttä, ja tuotteiden laatu ja hinta vaihtelevat. – Tuotteita on vaikea löytää internetistä. – Matkailualalta ei löydy tarpeeksi palvelualttiutta ja yhteistyöhalukkuutta. – Tuotteiden ja palvelujen laatu on liian heikko. – Tiedotusmateriaalia ei ole riittävästi. – Alueelle on vaikea päästä ja käynnit ovat usein riippuvaisia sääolosuhteista. – Lyhyt kesäkausi tai toiminta kausiluontoista, matkailu usein sivutoimi. – Omistussolojen monimutkaisuus vaikeuttaa matkailun kehittämistä.
MAHDOLLISUUDET	UHAT
– Kulttuuri- ja historia-alue (yhteinen Itämeren alueen kanssa), ruotsin kieli ja rannikkokulttuuri taustana vielä hyödyntämättömille tuotteille. – Saaristo on kiinnostava kohde sijoittajille, ja matkailu on EU:n näkökulmasta kiinnostava elinkeino. – Saariston arvostus. – Markkinointia voidaan kehittää ja rahoitusmahdollisuuksia käyttää tehokkaammin hyväksi. – Yhteistyön lisääminen alueella ja eri tahojen kesken. – Saariston luonto on ainutlaatuinen, ja kansallispuisto on mahdollisuus, koska saariston kehittäminen ja rakentaminen lisääntyvät koko ajan kansallispuiston ulkopuolisilla alueilla. – Hyödyntämätön saaristo yhdistettynä pienimuotoiseen toimintaan ja rakentamiseen.	– Taloudelliset muutokset, jotka johtavat työpaikkojen menetykseen. – Julkisen sektorin työpaikkojen vähentyminen, joka vaikuttaa infrastruktuuria ja saaristokulttuuria heikentävästi. – Yhteiskunnan sitoutumisen ja paikallisen yhteistyön väheneminen. – Byrokratian lisääntyminen – Riittämätön laatu ja osaaminen. – Matkailua karsastetaan, koska se vaikuttaa sekä vapaa-ajan- että vakituisiin asukkaisiin. – Maa-alueiden myynti. – Vakavat ympäristöongelmat ja öljyvuodot.

4.7 Saariston nähtävyydet ja mahdollisuudet uusille kohderyhmille

Saaristoon liittyy monia erityispiirteitä, jotka tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet matkailun kehittämiseen. Alueen erityispiirteitä korostettiin myös markkinatutkimuksessa (luku 4.5) ja SWOT-analyysissä (taulukko 3). Alueen matkailuyrittäjillä on hyvät mahdollisuudet kasvattaa asiakaskuntaansa ja profiloida aluetta kestäväenä, pienimuotoisena matkailukohteena.

1. Luonto. Ainutlaatuiset luontoarvot, joita ei löydy mistään muualta maailmasta. Luonnon monimuotoisuus ja meren läheisyys sekä saaristomaisema. Sisä-, keski- ja ulkosaariston kokeminen.
 - a) Meriluonnon lajirunsaus ja biotooppien valtava kirjo.
 - b) Kulttuurimaisema ja hoidetut biotoopit: kansallispuiston alueella on 300 hehtaaria hoidettuja biotooppeja, ja kiinnostus kulttuurimaisemaan on kasvanut biosfääriluehankkeen myötä.
 - c) Rehevöitymisen kaltaisista ongelmista huolimatta useimpien yleisvaikutelma saaristosta on, että siellä on ”puhdasta luontoa”. Kansallispuistoa voidaan käyttää tehokkaammin hyväksi sekä alueen markkinoinnissa että uusien matkailutuotteiden kehittämisessä. Selkeät, hyvin järjestetyt ja asiantuntevat opaspalvelut tarjoavat upeita elämyksiä: saaristosafarit (esim. hyljesafarit), patikointi, melonta, sukellus ja muut luontomatkailun muodot.
2. Kulttuuriarvoja ovat mm. saariston arkkitehtuuri, pienet kyläyhteisöt, ulkosaariston kylät ja ruotsin kieli. Saaristokulttuuriin kuuluvat myös erilaiset kulttuuritapahtumat ja kylämarkkinat. Yhteinen historia Pohjoismaiden, Itämeren maiden, Venäjän ja Saksan kanssa. Alueella on monia hylkyjä ja muinaisjäännöksiä sekä merellistä kulttuuria.
3. Matkailun alueella on oltava pienimuotoista, sillä alue ei sovellu massaturismikohteeksi. Alueella voi käydä yksin tai pienissä ryhmissä.
4. Saaristo on turvallinen ympäristö, joka tarjoaa kestäviä matkailutuotteita.
5. Toimiva logistiikka ja mahdollisuus käyttää kestäviä kulkuvälineitä. Bussi liikennöi välillä Turku–Kasnäs, Helsinki–Kasnäs, Helsinki–Houtskari ja Turku–Houtskari. Monet lauttayhteydet ovat toiminnassa ympäri vuoden. Pyöräily on hyvä vaihtoehto, vaikkakin reitit vaativat suunnittelua (lautta-aikataulut ja turvallisten teiden valinta). Purjehdus ja melonta ovat ympäristöystävällisiä tapoja tulla saaristoon ja kansallispuiston alueelle. Jos välimatkat ovat pitkiä tai aikaa ei ole tarpeeksi, alueella toimii useita taksiveneitä. Ahvenanmaanliikenne Korppoon Galtbyn ja Ahvenanmaan Långnäsien välillä tuo lisää mahdollisuuksia saariston kokemiseen. Uusien kätevien yhteyksien luominen itäisen ja läntisen saariston välille (Kasnäs–Korpoström tai Vänö–Borstö–Jurmo).
6. Vuodenajat. Kullakin vuodenajalla on jotakin tarjottavaa kävijälle. Eksotiikkaa ulkomaisille kävijöille. Vähemmän kävijöitä sesongin ulkopuolella, jolloin mahdollisuudet kestävään luontomatkailuun ovat hyvät.
7. Sekä markkina- että kävijätutkimukset tukevat käsitystä, jonka mukaan alueella on potentiaalia kävijämäärien lisäämiseen. Ulkomaisia kävijöitä on vähän, ja veneettömille kävijöille alueen palvelutarjontaa ei juurikaan ole kehitetty. Tällä hetkellä tieto matkailutuotteista on hajanaista ja sitä on vaikea löytää. Asiakkaiden on vaikea löytää keskitettyä tie-

toa palveluista ja tuotteista. Melonta, valokuvaus ja opastetut kierrokset ovat esimerkkejä tuotteista, joita ei ole kehitetty tarpeeksi.

Lintujen tarkkailu on yhä suosittu harrastus, ja varsinkin ulkomaiset matkailijat hakeutuvat alueille, joilla esiintyy heille uusia lintulajeja. Euroopan ornitologisissa yhdistyksissä on yhteensä 20 miljoonaa jäsentä. Nykyisin Suomessa käy noin 1 000 ulkomaista lintuharrastajaa vuodessa, ja he käyttävät päivässä vähintään 170–250 euroa (Matkailun edistämiskeskus 2008). Edellytykset lintuharrastuksen kehittämiseen saaristossa ovat erittäin hyvät, sillä lintujen tarkkailu ajoittuu sesongin ulkopuolelle. Käsite ”erämatkailu” pitää sisällään luonnonvaraisten eläinten valokuvaamisen ja tarkkailun. Tämän tyyppinen matkailu kasvattaa suosiotaan. Lintuharrastajia vetävät Saaristomerelle esimerkiksi merikotkat.

Potentiaaliset kävijät, jotka voivat viipyä alueella pitempään, voidaan jaotella seuraavasti:

- a) Saariston rengastiellä liikkujat
- b) mökkivuokralaiset tai vapaa-ajan asukkaat vieraineen
- c) kotimaanmatkailijat myös kauempaa kotimaasta
- d) ulkomaalaiset
- e) melojat
- f) lintuharrastajat
- g) sukeltajat
- h) patikoijat
- i) geokätköilijät (aartenmetsästystä GPS-laitteiden avulla).

Saaristo tarjoaa monia mahdollisuuksia ja elämyksiä vuoden ympäri. Myös suunnitelma-alueen kulttuuritarjonta on monipuolinen. Suurimpana haasteena on luoda olemassa olevien edellytysten pohjalta ainutlaatuisia tuotteita. Kuva: Metsähallitus 2008.

5 Saaristomeren matkailun tavoitteet

5.1 Visio

Suunnitelma-aluetta koskeva visio 2015:

Saaristomeren kansallispuisto ja Saaristomeren biosfäärialue ovat Suomen lippulaivoja monipuolisten luonto- ja kulttuurielämysten tarjoajina.

Vision keskeisimmät elementit:

- Alue tarjoaa monipuolisia laadukkaita palveluita ja ainutlaatuisia luontoelämyksiä meri- ja saaristoympäristössä.
- Paikalliset yritykset ovat suunnanneet toimintaansa yhä voimakkaammin kansainvälisille asiakkaille. Luontomatkailusta tulee yhä tärkeämpi elinkeino, joka tukee myös ulkosaariston pysyvää asutusta. Matkailua on tuettu entistä tehokkaammalla yritysten välisellä yhteistyöllä ja entistä paremmalla ja tasaisemmalla laadulla. Paikalliset yritykset kehittävät ja lanseeraavat uusia tuotteita.
- Matkailuorganisaatioilla ja Metsähallituksella on selvät vastualueet matkailun kehittämisessä. Viranomaiset ovat vastuussa kansallispuiston ja muiden suojelualueiden hallinnosta. Metsähallitus on vastuussa myös Saaristomeren kansallispuiston käyttöasteen sekä ympäristövaikutusten seuraamisesta.
- Markkinoinnissa hyödynnetään yhdenmukaista ilmettä, ja alue on onnistunut nousemaan laadukkaiden matkakohteiden joukkoon. Länsi-Turunmaan kaupunki, Kemiönsaaren kunta, matkailuorganisaatiot ja viranomaiset markkinoivat ja kehittävät suunnitelma-aluetta yhteistyössä. Alueen infrastruktuuri toimii tehokkaasti tuotteiden ja palveluiden tasaisen kysynnän ansiosta.

5.2 Strategiset tavoitteet

Saaristomeren kansallispuiston on vastattava PAN Parks -jäsenyyden edellyttämiä vaatimuksia. Puiston ensiluokkaisen johtamisen ja hallinnoinnin lisäksi kumppaneilta, matkailuyrityksiltä sekä kaupungilta ja kunnalta vaaditaan paljon muutakin.

5.2.1 Kestävän matkailun kehittäminen suunnitelma-alueella

- Kehitetään kansainvälistä, alueellista ja paikallista yhteistyötä.
- Luodaan liikenneyhteyksiä saariston länsi- ja itäosien välille.
- Kehitetään keinoja, joilla veneettömät kävijät voivat kokea saariston ja kansallispuiston vuodenajasta riippumatta.
- Kehitetään kävijöille mahdollisuuksia kokea meriympäristö. Lisätään tietoisuutta kulttuuri- maisemista, luonnosta, kylistä ja saaristokulttuurista.
- Kehitetään useita kestäviä matkailutuotteita, jotka soveltuvat ulkosaaristoon.

5.2.2 Yhteinen, kestävä ja laadukas brändi ja yhtenäinen imago alueelle

- Lisätään yritysten liikevaihtoa ensiluokkaisten, kestävä kehityksen mukaisten tuotteiden ja toimintojen avulla kaikkina vuodenaikoina. Lisätään aktiivista yhteydenpitoa suomalaisiin ja kansainvälisiin matkailuyrityksiin, jotka ovat kiinnostuneita pienimuotoisesta luontomatkailusta.
- Länsi-Turunmaa ja Kemiönsaari sisällyttävät kansallispuiston tuotteidensa ja palveluidensa markkinointiin.
- Kehitetään aluetta koskevaa tietomateriaalia.
- Vahvistetaan saariston imagoa ainutlaatuisena alueena, joka eroaa muista Suomen ja Baltian alueen matkailukohteista. Saariston imago syntyy sen eri alueiden omien ainutlaatuisten ominaisuuksien muodostamasta kokonaisuudesta.
- Mahdollisuus kehittää laatujohtamisjärjestelmä paikallisille yrityksille.

5.2.3 Luontomatkailun kehittäminen Saaristomeren kansallispuistossa

- Kehitetään vyöhykkeitä ja niihin liittyvää infrastruktuuria kansallispuistossa.
- Tuotetaan alueesta tietoa monella kielellä.
- Kehitetään matkailun ympäristövaikutusten seurannan edellyttämä konsepti ja resurssit.
- Koordinoidaan Metsähallituksen ja Saaristokeskus Korpoströmin välistä yhteistyötä. Saaristokeskus tarjoaa tietoa kansallispuistosta ja on pysyvä osa kansallispuiston palvelutarjontaa.
- Järjestetään koulutusta ja jaetaan tietoa yhteistyökumppaneille ja paikallisyrityksille.
- Nimetään yhteyshenkilö PAN Parksille ja kehitetään aluetta.
- Perustetaan Brunskäriin esimerkkialue Saaristomeren kansallispuiston erämaista.

5.2.4 Luontomatkailun ja tietopalveluiden kehittäminen muilla tärkeillä alueilla

Suunnittelualueen sisällä, mutta kansallispuiston ulkopuolella on muutamia selkeitä matkailutoiminnan keskittymiä, joita pitää huomoida alueen luontomatkailua kehitettäessä.

- Kasnäs–Rosala–Bengtskär–Örö: Alueella on jo mittavat matkailupalvelut. Tulevaisuudessa eri osapuolet voisivat tehdä yhteistyötä ja tarjota monipuolisempia ja kattavampia paketteja.
- Seili: Saari on jo nyt erittäin suosittu matkailukohde, ja tarvetta on kävijöiden koordinointiin ja luontopolkua koskevan materiaalin päivitykseen.
- Houtskari–Iniö: Iniöön on suunniteltu vierasvenesataman rakentamista. Iniön matkailun odotetaan kasvavan Saariston rengastien kehittyessä.
- Vänä–Borstö–Nötö.

6 Luontomatkailun ympäristövaikutusten arviointi ja seuranta

6.1 Hyväksyttävän muutoksen rajat

Hyväksyttävien muutosten rajat (limits of acceptable change, LAC) on ollut yleinen menetelmä suojeltujen alueiden käytön suunnittelussa 1980-luvulta lähtien, ja sitä sovellettiin alunperin kansallispuistoissa ja virkistysalueilla (McCoy ym. 1995, Cole & Stankey 1997). Menetelmä koostuu valitun tutkimusalueen optimikunnon määrittelystä sekä optimikunnon saavuttamiseksi vaadittavien päätösten ja toimenpiteiden sekä sallittujen muutosten rajojen määrittelystä (Stankey ym. 1985).

Kun valitaan mitattavissa olevia mittareita ja normeja, on mahdollista seurata suojellun alueen kehitystä ja varmistaa, että toiminta ja muutokset säilyvät hyväksyttävissä rajoissa. Menetelmällä on saatu myös laajempi ja syvällisempi kuva virkistysalueista, niiden käyttöasteesta ja virkistystoiminnan biofyysisten vaikutusten laadusta. LAC-menetelmän mukainen ympäristön järjestelmällinen seuraaminen mitattavissa olevia muuttujia käyttäen on tehostanut virkistysalueiden ja kansallispuistojen hallintoa (McCool & Cole 1998).

Lyhyesti voidaan todeta, että LAC-prosessia hyödyntävät suunnittelijat pystyvät painottamaan valvontaa tarvitsevia alueita ja valvonnassa käytettäviä menetelmiä sekä kuvaamaan alueen optimikunnon (tavoite). Suuri yleisö ja paikalliset asukkaat tulisi lisäksi ottaa suunnitteluun mukaan, jotta saadaan kestäviä tuloksia (McCool & Cole 1998). Kokemusten perusteella LAC-menetelmä voi myös pienentää kustannuksia, koska valvottava kohde, valvontamenetelmä sekä tarvittavat investoinnit ovat tiedossa jo suunnitteluvaiheessa.

Metsähallituksella on oma versionsa LAC:stä, ja sitä on käytetty esim. Oulangan kansallispuistossa. Metsähallituksen määrittelemät kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla (liite 2) toimivat tavoitteiden ja eri mittausmenetelmien ja -mittareiden lähtökohtana. Koska olosuhteet vaihtelevat suuresti eri alueilla, kullakin alueella on omat, erikseen määritellyt mittarit ja mittausmenetelmät. Ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysmittareita olisi hyödynnettävä menetelmän mahdollisimman suuren kattavuuden varmistamiseksi. Kun perustiedot ovat käytettävissä, voidaan määritellä hyväksyttävän muutoksen rajat eli aikaväli, jolla muutoksia voi tapahtua, sekä maksimiarvo, jota muutokset eivät saa ylittää.

6.2 LAC ja Saaristomeren kansallispuisto

Tässä suunnitelmassa (ks. liite 5) esitetyt mittarit ovat lähinnä ehdotuksia. Ympäristövaikutusten seuranta suoritetaan pääasiassa kansallispuiston alueella ja käytettävissä olevien resurssien sallimassa laajuudessa. Seuranta suoritetaan jossain määrin jo nyt, mutta tietyt mittarit edellyttävät lisäresursseja, jotta tarvittavien perustietojen keräys voidaan aloittaa. Saaristomeren kansallispuiston tilanne vaikuttaa joka tapauksessa olevan hallinnassa. Kävijöitä käy alueella vain lyhyenä aikana vuodesta. Matkailun vaikutukset ovat epävarmoja, mutta toistaiseksi ei ole havaittu merkittäviä muutoksia. Kävijöiden määrä voi lähitulevaisuudessa kasvaa, jolloin tarvitaan vertailuaineistoa, seurantamenetelmiä ja luotettavia mittareita.

Jotta matkailun vaikutuksia Saaristomeren kansallispuistoon voidaan seurata luotettavasti, edellytetään seuraavia toimenpiteitä, joista osan toteutus on jo aloitettu:

- a) yritys- ja kävijätutkimus joka viides vuosi (aloitettu)
- b) jatkuva kävijäseuranta (aloitettu)
- c) palautteen keruu paikallisyrityksiltä joka vuosi (aloitettu)
- d) luontomatkailun taloudellisten vaikutusten arviointi alueella joka viides vuosi (metodologiaa kehitetty vuonna 2009, ei vielä valmis)
- e) asukastutkimus, kansallispuistoalueen käyttöasteen seurantatutkimus (ei vielä valmis)
- f) testiruuutujen ja -alueiden perustaminen (ei vielä valmis)
- g) ympäristöseurannan huomioon ottaminen budjetissa (ei vielä valmis).

7 Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmä

Tämän Saaristomeren luontomatkailusuunnitelman (STDS) on laatinut Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmä eli paikallinen PAN Parks -ryhmä (Local PAN Parks Group, LPPG). Ryhmän jäsenet luetellaan liitteessä 1. Ryhmän ensimmäinen tehtävä oli valmistella kehittämisstrategia vuosille 2008–2009, minkä jälkeen jäsenten määrää pienennettiin. Uusi yhteistyöryhmä aloitti toimintansa toukokuussa 2009 (liite 1) Yhteistyöryhmän vastuut ja työskentelytavat on kuvattu sen perustamiskirjassa (liite 6).

Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmä toimii myös Saaristomeren biosfäärialueen luonto- ja kulttuurimatkailuasioita käsittelevänä työryhmänä. Biosfäärialueen ohjausryhmä hyväksyy ryhmän kokoonpanon.

7.1 PAN Parks -kumppanuus ja laatukriteerit

Tavoitteena on vahvistaa paikallista luontomatkailuliiketoimintaa ja saada suunnitelma-alueella toimivat yritykset mukaan paikallisiksi PAN Parks -kumppaneiksi (LBP). Kumppanuus edellyttää, että yrittäjä täyttää paikallisen PAN Parks -ryhmän laatukriteerit (ks. luvut 7.2 ja 7.3). Kumppanuus tarjoaa yritykselle ohjausta laadunhallinnassa ja markkinoinnissa PAN Parks -verkoston kautta.

Hakuprosessi on kaikissa PAN Parks -ryhmissä samankaltainen (liite 3). Paikallisen PAN Parks -yhteistyöryhmän nimeämä asiantuntija todentaa paikalliset kumppanit. Todentajien tehtävä on varmistaa, että yritys tai sertifioitu tuote vastaavat laatuvaatimuksia. Yrityksiä koskevat laatuvaatimukset päivitetään, kun itse yritykset, Metsähallitus ja muut kumppanit saavat lisäkokemusta toiminnasta ja yhteistyöstä.

Vaatimukset ovat samat sekä yrityksille että tuotteille. Sertifioitu yritys voi käyttää PAN Parks -logoa kaikessa markkinointimateriaalissaan. Sertifioidun tuotteen kohdalla PAN Parks -logoa saa käyttää vain tuotteeseen läheisesti liittyvissä tilanteissa.

Parin vuoden sisällä, viimeistään 2011, paikallinen PAN Parks -yhteistyöryhmä päättää, mitä yritysten nykyisistä yleisistä laatuohjelmista (Quality 1000, Nature's Best tai vastaava sertifikaatti) jatkossa suositellaan paikallisille kumppaneille.

7.2 Metsähallitus ja kumppanuus

Metsähallitus ottaa vastaa yritysten hakemuksia ja todentaa, täyttääkö liiketoiminta tai tuote seuraavat **kriteerit**:

1. Yritys on allekirjoittanut jomman kumman Metsähallituksen yhteistyösopimuksista.
 - a. Yhteistoimintasopimus: yritys ei käytä kansallispuiston palveluita mutta on kiinnostunut yhteistyöstä, esim. hotellit ja B&B:t.
 - b. Yhteistoiminta- ja käyttösopimus: yritys toimii kansallispuistossa ja käyttää sen palveluita, kuten tulentekopaikkoja ja käymälöitä.

2. Jos yritys harjoittaa toimintaa kansallispuiston alueella:
 - a. toiminnassa noudatetaan luonnonsuojelualuetta koskevia määräyksiä sekä kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa.
 - b. toiminta noudattaa kestävän luontomatkailun periaatteita (lisätietoja liitteessä 2).
 1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnonsuojelua.
 2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän.
 3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä.
 4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät.
 5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat.
 6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat.
 7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen.
 8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista.
 9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä.
3. Kansallispuistoa koskevien markkinointimateriaalien tietojen on oltava täsmällisiä.
4. Muita kansallispuistossa tapahtuvia aktiviteetteja koskevia vaatimuksia ovat:
 - a. pienet kävijäryhmät. Jos toimintaa järjestetään maalla, ryhmien kooksi suositellaan enintään 20 henkilöä per opas.
 - b. Yritysten on varmistettava, ettei alueelle jää käyntien jäljiltä jätettä.
 - c. Matkailutuotteet kunnioittavat luontoa ja paikallisia asukkaita.

7.3 Paikallinen PAN Parks -ryhmä ja -kumppanuus

Saaristomeren paikallinen PAN Parks -ryhmä todentaa, että paikallista kumppanuutta hakevat yritykset täyttävät seuraavat vaatimukset.

Pakolliset vaatimukset

1. Seuraavat materiaalit ja palvelut ainakin englanniksi tai saksaksi
 - a) yrityksen yleistiedot
 - b) tarjottujen tuotteiden kuvaukset
 - c) henkilökohtainen palvelu.
2. Tarjotuilla tuotteilla on selkeä kuvaus, esim. lähtöaika, sisältö ja saapumisaika. Tuote on läpinäkyvästi hinnoiteltu, kerrotaan esim. mitä hintaan sisältyy, osallistujien määrä ja mahdolliset alennukset.
3. Yritys on tutustunut Saaristomeren luontomatkailusuunnitelmaan, mukaan lukien saariston luonnon kestävä suojelu ja sen ominaisuuksien kunnioittava hyödyntäminen.
4. Yrityksellä on ympäristösuunnitelma, tai se sitoutuu osallistumaan kurssille ympäristösuunnitelman laatimiseksi vuoden sisällä.

5. Tuote täyttää kuluttajaviraston turvallisuusvaatimukset.
6. Yritys on merkitty kaupparekisteriin kotipaikkanaan Länsi-Turunmaan kaupunki tai Kemönsaaren kunta.

Suosituks

1. Yritys täyttää vuoden sisällä paikalliseksi PAN Park -kumppaniksi hyväksymisestään paikallisen PAN Parks -ryhmän suositteleman kansallisen tai kansainvälisen ympäristöstandardin vaatimukset (Quality 1000, Nature's Best tai vastaava laatusertifikaatti).
2. Asiakkaita pyydetään antamaan palautetta tuotteesta tai käynnistä, ja palaute arvioidaan asiakaspalvelun parantamiseksi.
3. Investointeja tehdessä ympäristönäkökohdat otetaan huomioon.
4. Paikalliset tuotteet ja palvelut sekä yhteistyö paikallisten yritysten kanssa ovat etusijalla.
5. Tuote integroidaan saariston muuhun matkailutarjontaan.
6. Yrityksellä on tuotteen toteuttamiseksi tarvittava osaaminen.
7. Kohderyhmä on määritelty ja sen erityistarpeet otetaan huomioon tarjottavissa aktiviteeteissa.

7.4 PAN Parks ja paikallinen kumppanuus

Kun paikallinen yritys on onnistuneesti verifioitu, paikallinen PAN Parks -yhteistyöryhmä (puheenjohtaja) lähettää hakemuksen PAN Parks -säätiölle, joka myöntää lopullisen hyväksynnän (sopimuksen) paikalliselle kumppanuudelle. Yritys saa tällöin oikeuden käyttää PAN Parks -logoa markkinoinnissaan (netissä, esitteissä jne.). Yritys mainitaan PAN Parksin nettisivuston kumppaniluettelossa ja sitä markkinoidaan kumppanina. Kumppanuus tarjoaa myös näkyvyyttä ja etulyöntiaseman markkinoinnissa. Esimerkiksi laadukkaita kestävän kehityksen mukaisia tuotteita hakevat kansainväliset matkailuyritykset ottavat yhteyttä. PAN Parks aikoo laajentaa verkostoaan korkeintaan 20 kansallispuistoon Euroopassa. Verkosto markkinoi verkostoon kuuluvia yrityksiä ja palveluita kävijöille.

7.5 Paikallisen kumppanuuden purkaminen

Yritys itse tai paikallinen PAN Parks -ryhmä voi tarvittaessa purkaa paikallisen kumppanuuden. Jos yritys haluaa purkaa kumppanuuden, sen tulee lähettää hakemus Saaristomeren kansallispuiston PAN Parks -ryhmälle. Ryhmä käsittelee hakemuksen menettelysääntöjen mukaisesti, minkä jälkeen puheenjohtaja lähettää ryhmän suosituksen PAN Parksille. Tämän jälkeen yritys poistetaan kumppaniluettelosta ja nettisivustolta.

Jos kumppanuuden purkamisaloitteen tekee PAN Parks -ryhmä, päätös tehdään ryhmän menettelysääntöjen mukaisesti. Tämän jälkeen prosessi on yllä kuvaillun kaltainen.

8 Saaristomeren kestävän matkailun kehittämissuunnitelma

Ympäristöarvojen suojeleminen samalla kun luontomatkailua lisätään, etenkin PAN Parks -verkoston kautta, edellyttää jatkuvaa ympäristön tilan seuraamista sekä laadukkaampaa, helpommin saatavilla olevaa tietoa alueesta ja sen palveluista. Tämä vaatii käytännössä useiden sidosryhmien välistä yhteistyötä. Vastuualueiden jakaminen mahdollistaa myös lisärahoituksen löytämisen eri tavoitteille.

8.1 Vastuualueet

Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmä tai paikallinen PAN Parks -ryhmä

- käsittelee paikalliset kumppanuushakemukset ja todennukset ja lähettää hakemukset PAN Parks -säätiölle.
- nimeää potentiaalisten kumppaneiden todentamisesta vastuussa olevat asiantuntijat.
- vastaa myös joidenkin ehdotettujen toimenpiteiden (luku 8.2) toteuttamisesta.
- valvoo ja päivittää kehittämissuunnitelmaa.
- tiedottaa PAN Parks -konseptista ja kansallispuiston arvoista ja eduista alueelle.
- toimii samalla Saaristomeren biosfäärialueen luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämistyöryhmänä.
- pitää (sihteeri ja ryhmä) aktiivisesti yhteyttä PAN Parks -säätiöön alueen ja PAN Parks -verkoston kehittämiseksi.

Metsähallitus

- hoitaa kansallispuistoa ja pitää yllä sen infrastruktuuria.
- varmistaa, että kansallispuiston luontoa suojellaan.
- palkkaa henkilöstöä koordinoimaan ja kehittämään kansallispuiston matkailua ja tuottaa tähän liittyvää tietomateriaalia.
- on vastuussa luontokeskusten ja luontotupien näyttelymateriaaleista sekä kansallispuiston verkkosivustosta (Luontoon.fi). Muun aluetta koskevan tietomateriaalin, karttojen, esitteiden ja markkinointimateriaalin kustannukset voidaan joko jakaa useiden sidosryhmien välillä tai rahoittaa yhteisprojekteilla.
- on vastuussa luontokeskusten opastuksesta ja palkkaa tätä tarkoitusta varten tarvittaessa kausityöntekijöitä käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Ospalveluita voidaan järjestää kansallispuistossa eri tavoin tilanteesta riippuen:

- a) Metsähallitus voi palkata kausityöntekijöitä
- b) Metsähallitus voi ostaa opaspalveluita yrittäjiltä
- c) yritykset voivat ostaa opaspalveluita ryhmilleen Metsähallitukselta.
- toimittaa säännöllisesti (vähintään kahdesti vuodessa) tietoa paikallisille liikekumppaneille ja antaa näille koulutusta kansallispuistossa vierailuista sekä kansallispuiston käytöstä ja infrastruktuurista.
- seuraa muiden inventointien yhteydessä matkailun ympäristövaikutuksia kansallispuistoon
- pitää yhteyttä PAN Parks -säätiön hallintoon ja tiedottaa muille Saaristomeren biosfäärialueen toimijoille mahdollisista uutisista.

Länsi-Turunmaan kaupunki ja Kemiönsaaren kunta

- julkaisevat tietoa Saaristomeren kansallispuistosta ja Saaristomeren biosfäärialueesta (esim. verkkosivuillaan) ja edistävät luontomatkailua kehittämissuunnitelman mukaisesti.
- ottavat Saaristomeren kansallispuiston huomioon virkistystoiminnan, yrittäjyyden, koulutuksen ja luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa.
- luovat alueelle kestävän kehityksen mukaisen imagon ja kehittävät aluetta sen mukaisesti, pyrkivät luomaan mahdollisuuksia paikallisille yrityksille ja tukemaan paikallisyhteisöjä.
- tukevat yhteisprojekteja, tapahtumia, julkaisuja ja markkinointitoimintaa.

Alueelliset matkailun kehittäjät

- suunnittelevat markkinointitoimia yhdessä paikallisyriyten kanssa. Kansallispuiston ja biosfäärialueen matkailupalveluiden markkinoinnin on oltava Metsähallituksen ja biosfäärialueen tavoitteiden mukaista. Kaikilla osapuolilla on velvollisuus julkaista alueen matkailua edistävää tietoa.
- pitävät yhteyttä suomalaisiin ja ulkomaisiin matkailujärjestöihin.
- osallistuvat matkailumessuihin ja edustavat aluetta myös muissa tapahtumissa.
- pitävät yhteyttä asiakkaisiin ja tuottavat eri tavoin suunnitelma-aluetta koskevaa matkailutietoa.
- osallistuvat matkailu- ja matkailunkehittämishankkeisiin.
- tiedottavat yrityksille tuotteiden kysynnästä.
- kehittävät yhteyksiä ulkomaisiin asiakkaisiin.

Paikallisyhtymät

- ovat vastuussa matkailutuotteidensa ja -palveluidensa turvallisuudesta ja laadusta.
- kehittävät yhdessä Saaristomeren biosfäärialueen, Länsi-Turunmaan, Kemiönsaaren ja Metsähallituksen kanssa alueen yhteistä markkinointia ja matkailutarjontaa.
- osallistuvat Metsähallituksen ja Saaristomeren biosfäärialueen sekä muiden yhteistyöviranomaisten järjestämään koulutukseen.
- tuottavat vuosittain palautetta Metsähallitukselle.

8.2 Ehdotetut toimenpiteet

Saaristomeren kansallispuistossa ja Saaristomeren biosfäärialueella tulee toteuttaa seuraavat toimenpiteet, jotta alueen kestävä matkailu koskeva visio ja tavoitteet saavutetaan ja eri vastuualueet otetaan huomioon. Ehdotetut toimenpiteet on jaettu kahteen luokkaan: lähitulevaisuuden toimenpiteet (A) ja pitkän aikavälin toimenpiteet (B). Saaristomeren kansallispuistoon liittyvien toimenpiteiden kokonaiskustannukset nousevat noin 1,4 miljoonaan euroon. Vastuun kustannuksista kantaa yleensä Metsähallitus. Summa koostuu pääasiassa Sinisimpukan luontokeskuksen näytelyn uudistamisesta (500 000 €) sekä Jungfruskärin (300 000 €) ja Berghamnin (150 000 €) saarilla toteutettavista toimenpiteistä. Myös PAN Parks -strategian ylläpidosta ja kehittämisestä vastaavan henkilön kustannukset tulevat osittain (45 000 €) Metsähallituksen maksettaviksi.

A. Lähitulevaisuudessa (2010–2011) Saaristomeren kansallispuistossa ja Saaristomeren biosfäärialueella toteutettavat toimenpiteet:

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
1. Kestävän matkailun kehittäminen suunnitelma-alueella			
Kehitetään kansainvälistä, alueellista ja paikallista yhteistyötä	Vahvemmat verkostot: yhteydet paikalliseen Pan Parks -ryhmään, paikallisiin liikekumppaneihin, matkatoimistoihin, matkailun kehittäjiin ja PAN Parksiin	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, Varsinais-Suomen liitto, Saaristomeren biosfääri-alue
Kehitetään keinoja, joilla veneettömät kävijät voivat kokea saariston ja kansallispuiston vuodenajasta riippumatta	Paketin suunnittelu valittujen lauttayhteyksien ympärille ja sen markkinointi	Projekti	Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, yrittäjät, Merenkululaitos
Kehitetään kävijöille mahdollisuuksia kokea meriympäristö. Lisätään tietoisuutta kulttuurimaisemista, luonnosta, kylistä ja saaristokulttuurista	Yhteys Saariston rengastieltä: moottorivenematka Korpoströmistä Saaristomeren kansallispuistoon	Projekti	Länsi-Turunmaa, yrittäjät

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
	Matkat Kasnäsistä Saaristomeren kansallispuistoon	Projekti	Kemiönsaari, yrittäjät
	Tilausmatkojen markkinointi Kasnäsistä ja Korpoströmistä saaristoon	Projekti	Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, yrittäjät
	Koulutus: paikallinen elämä ja ympäristö ulkomaalaisten silmin ja niiden markkinointi	Projekti	Paikallinen Pan Parks -ryhmä
	Koulutus: Mitä kestävä luontomatkailu on?	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, PAN Parks
Kehitetään useita kestäviä matkailutuotteita, jotka soveltuvat ulkosaaristoon	Suunnitellaan paketti, johon sisältyy mahdollisuus tarkastella hylkeitä, merikotkia ja ylipäänsä luonnonvaraisia eläimiä	Projekti	Yritykset, Metsähallitus
2. Yhteinen, kestävä ja laadukas brändi ja yhteinen imago alueelle			
Lisätään yritysten liikevaihtoa ensiluokkaisten, kestävä kehityksen mukaisten tuotteiden ja toimintojen avulla kaikkina vuoden aikoina	Kehitetään tiettyjä ”avaintuotteita”, joita laajennetaan ajan mittaan. Tuotteet tukevat nykyisiä tuotteita ja infrastruktuuria, esim. lauttaverkostoa	Projekti	Länsi-Turunmaa, Turku Touring, Kemiönsaari, paikalliset yrittäjät, Merenkululaitos
Kehitetään aluetta koskevaa tietomateriaalia	Saaristomeren kartta, tietoa pääsystä alueelle jne.	Projekti	Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, biosfäärialue, Metsähallitus
Vahvistetaan ainutlaatuisen saaristoalueen imagoa	Suunnitelma-alueen yhteinen markkinointi	Projekti	Länsi-Turunmaa, Turku Touring, Varsinais-Suomen liitto, Kemiönsaari, Metsähallitus, paikalliset yritykset
Mahdollisuus kehittää laatujohtamisjärjestelmä paikallisille yrityksille	Valitaan laatujohtamisjärjestelmä; valvotaan PAN Parksiin liittyviä tuotteita ja yrityksiä	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Paikallinen PAN Parks -ryhmä
	Laatujohtamisjärjestelmäkoulutus	Projekti	Paikallinen Pan Parks -ryhmä, oppilaitokset, ammattikorkeakoulut, paikalliset yritykset

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
3. Luontomatkailun kehittäminen Saaristomeren kansallispuistossa			
Kehitetään vyöhykkeitä ja niihin liittyvää infrastruktuuria kansallispuistossa	Palvelupisteet: Sinisimpukan luontokeskus, Jurmon ja Berghamnin luontotuvat, Saaristokeskus	525 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus
	Vahvan yrittäjyyden saaret (Jurmo, Nötö, Utö): tietotaulut	3 000 €	Metsähallitus
	Kansallispuiston saaret (Jungfruskär, Berghamn, Kråkskär, Högländ, Stora Hästö, Konungskär) yrittäjien aktiiviseen käyttöön: varustuksen parantaminen	479 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus
	Kansallispuiston saaret, joihin yleisöllä vapaa pääsy (Björkö, Boskär, Dalskär, Holma, Högsåra/Sandvik, Långlandet, Sandö, Yxskär): laiturit, pojut jne.	53 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus
Tuotetaan alueesta tietoa monella kielellä	Ulkomaalaisille englanniksi	30 000 €	Metsähallitus
	Merellinen luontopolku	2 000 €/polku	Metsähallitus
	Saaristomeren kansallispuiston näkyvyys lautoilla, satamissa ja sisääntulopisteissä	20 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, Metsähallitus
	Ulkomaalaisille veneilijöille: käytännön tietoa paikallisista järjestelmistä, kuten septisäiliöiden käytöstä	5 000 €	Pidä Saaristo Siistinä ry, Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, Metsähallitus
	Yrityksille ja oppaille: tietomateriaalia Saaristomeren kansallispuistosta, esim. tärkeistä lajeista	40 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
	Sinisimpukan ja Saaristokeskuksen kävijöille: AV-materiaalia erämaa-alueesta ja materiaalia kansallispuiston tärkeistä lajeista	60 000 € Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus
Kehitetään matkailun ympäristövaikutusten seurannan edellyttämä konsepti ja resurssit	Yritys- ja kävijätutkimus joka viides vuosi	6 000 €/tutkimus	Metsähallitus
Järjestetään koulutusta ja jaetaan tietoa yhteistyökumppaneille ja paikallisyrityksille	Koulutusohjelmia paikallisyrityksille (lisätietoa luonnosta, asiakaspalvelusta, markkinoinnista ja muista luontomatkailuliiketoimintaa tukevista asioista)	20 000 € projektirahoitus kurssien ja kurssimateriaalien tuottamiseksi	Metsähallitus, Länsi-Turunmaa, yhteistyö oppilaitosten (ammattikorkeakoulujen) kanssa

B. Pitkällä aikavälillä Saaristomerén kansallispuistossa ja Saaristomerén biosfäärialueella toteutettavat toimenpiteet:

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
1. Kestävän matkailun kehittäminen suunnitelma-alueella			
Luodaan liikenneyhteyksiä saariston länsi- ja itäosien välille (ml. rengasmainen reitti saarihyppelyä varten)		Projekti	Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, paikalliset yrittäjät, Merenkululaitos
Kehitetään kävijöille mahdollisuuksia kokea meriympäristö. Lisätään tietoisuutta kulttuurimaisemista, luonnosta, kylistä ja saaristokulttuurista	Yhteydet Saariston rengastieltä, esim. kanoottimatka Brunskärin alueelle tai mahdollisuus tutkia vedenalaista reittiä	Projekti	Länsi-Turunmaa, yrittäjät
2. Luontomatkailun kehittäminen Saaristomerén kansallispuistossa			
Kehitetään vyöhykkeitä ja niihin liittyvää infrastruktuuria kansallispuistossa	Opaspalvelut Berghamnissa, Jungfruskärissä ja Kråkskärissä	10 000 €/saari	Länsi-Turunmaa, yrittäjät
Kehitetään matkailun ympäristövaikutusten seurannan edellyttämä konsepti ja resurssit	Asukastutkimus joka viides vuosi	6 000 €/tutkimus	Metsähallitus

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
	Ympäristön (sekä maa- että meriympäristön) tilan seuranta hyväksyttävien muutosten rajojen mukaisesti	Perustiedot 11 000 € (kolmen kuukauden työ) 10 000 € teknisiin laitteisiin 3 500 €/vuosi tietojen päivitykseen (kuukauden työ) Tarvitaan projektirahoitusta	Metsähallitus
Järjestetään koulutusta ja jaetaan tietoa yhteistyökumppaneille ja paikallisyrityksille	Kansallispuistossa ja sen ulkopuolella toimivien luontopaiden koulutus (esim. paikalliset liikekumppanit)	20 000 € projektirahoitus kurssien ja kurssimateriaalien tuottamiseksi	Metsähallitus, Länsi-Turunmaa, yhteistyö oppilaitosten (ammattikorkeakoulujen) kanssa
Nimetään PAN Parks -yhteyshenkilö ja kehitetään aluetta		45 000 €	Paikallinen PAN Parks -ryhmä, Metsähallitus, Varsinais-Suomen liitto
Perustetaan Brunskäriin esimerkkialue Saaristomeren kansallispuiston erämaista	Yksinkertaiset rakenteet Långlandetissa, tietomateriaali		Metsähallitus, PAN Parks
4. Luontomatkailun ja tietopalveluiden kehittäminen muilla tärkeillä alueilla			
Toimiva logistiikka alueella	Kevyen liikenteen väylä Saariston rengastielle		Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, Merenkululaitos, Tiehallinto, valtio
	Siirtyminen Kasnäsin ja eteläsaariston välillä		Kemiönsaari, Merenkululaitos, valtio
Uusia matkailutuotteita ulkosaaaristoon (Vänö–Gärskär–Borstö–Jurmo–Kalkskä–Utö–Alunskär)			Paikalliset yritykset, yksityishenkilöt ja Metsähallitus

9 Saaristomeren kansallispuistoon kuuluvan suunnitelma-alueen yhteistoiminta-alueen jako vyöhykkeisiin

9.1 Rajoitusosat

Trunsön–Kalkskärin ympärillä on 10 000 hehtaarin rajoitettu alue, jolla liikkuminen on kävijöiltä kokonaan kielletty. Tämä on myös PAN Parks -erämaa-alue, eli yksi Saaristomeren kansallispuiston arvokkaimmista alueista. Muut pienemmät rajoitusosat on merkitty kuvaan 11. Näillä alueilla liikkuminen on kielletty joko ympäri vuoden tai lintujen pesintäaikaan 1.4.–31.6.

9.2 Brunskärin ympäristön erämaa-alue

Jotta kävijöille voidaan tarjota mahdollisuus kokea Trunsön PAN Parks -erämaa-alueen kaltainen ympäristö, Stora Hästön eteläpuolelle, Birsskärin ja Brunskärin ympärillä oleville saarille perustetaan niin sanottu huomaavaisuusalue. Käytännössä alueen perustaminen tapahtuu osana hoito- ja käyttösuunnitteluprosessia, jossa siitä muodostetaan syrjävyöhykkeen alainen alueen osa-alue. Ajatuksena on minimoida rakentaminen ja sijoittaa rakennukset Långlandetiin. Kävijöitä pyydetään välttämään metelöintiä ja ajamaan veneillä hitaalla nopeudella.

9.3 Virkistys- ja luontomatkailu

Virkistys- ja luontomatkailu -luokka on käytössä alueilla, jotka ovat Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella vierailevien vapaassa käytössä. Luokka on jaettu neljään alueeseen maankäyttöasteen ja alueilla toimivien sidosryhmien mukaan.

a) pääasiassa yksityisiä yrityksiä: Utö, Jurmo, Nötö

Saarille on lauttayhteys, ja niillä on pysyvää asutusta. Alueet ovat pääasiassa yksityisomistuksessa, ja vain pieni osa niistä kuuluu Saaristomeren kansallispuistoon. Siten yksityisyrietykset ovat vastuussa alueen matkailusta, ja niiden palveluita kehitetään edelleen. Metsähallituksen tehtävät alueen julkisessa hallinnoinnissa ovat varsin vähäiset: tämänhetkinen päätehtävä on huolehtia luontotuvasta ja Jurmon tietotauluista. Tulevaisuudessa yhteistyötä yksityisyritysten kanssa voidaan kehittää tai tarvittaessa infrastruktuuria voidaan laajentaa. (keltainen viiva kuvassa 11)

b) Metsähallituksen kävijöille ja paikallisille matkailuyrityksille tarjoamien palveluiden kehittäminen

Metsähallitus priorisoi tiettyjä alueita, jotka ovat suosittuja kohteita tai joilla on virkistys- ja kestävää luontomatkailupotentiaalia. Luontopoluilla on eri asiakasryhmiä houkuttelevia teemoja (meriympäristö ja sukeltajat, kulttuurihistoria ja perinteet, kulttuurimaisemat ja hoidetut biotoopit jne.) Metsähallitus rohkaisee yrityksiä hyödyntämään alueita ja vuokraamaan palveluvarustuksia tarpeisiinsa. Metsähallitus tarjoaa palveluvarustuksia luontokouluille ja kehittää tietomateriaalia lapsille.

Sinisimpukan luontokeskuksella on tärkeä rooli porttina kansallispuistoon. Sekä lapsille että aikuisille tulisi tuottaa päivitettyä yleistietoa alueesta sekä perustietoa alueen erikoisominaisuuksista. Sinisimpukan luontokeskuksessa on käynyt jo pitkään lapsi- ja nuorisoryhmiä. Sinisimpukan näyttely on uudistettava ja toteutettava osittain muodossa, joka mahdollistaisi tietojen päivittämisen edullisesti. Kasnäsin palveluihin lukeutuvat hotelli ja vierasvenesatama, ja kansallispuisto voi tarjota kävijöille uusia elämyksiä. Tulevaisuudessa voidaan järjestää opastettuja matkoja Kasnästä esim. Holmaan ja Jungfruholmiin, jos kysyntää on.

Metsähallituksen ja Saaristokeskus Korpoströmin välistä yhteistyötä kehitetään, ja keskus luokitellaan yhteiseksi tietokeskukseksi. Yksityisyrietykset vastaavat alueen toiminnasta, mutta Metsähallituksen ja kansallispuiston roolia tulisi kuitenkin korostaa. Saaristokeskus voi myös mahdollisesti tehdä yhteistyötä tavallisten koulujen ja luontokoulujen kanssa. Koska alueella käy ihmisiä, heidän on saatava ajantasaista tietoa sekä materiaaleista että henkilöstöltä. Sinisimpukan ja saaristokeskuksen henkilöstö voisi yhdessä kouluttaa kausityöntekijöitä. Kansallispuistoon on helppo päästä Korpoströmistä kajakilla tai tilausveneellä.

Seuraavat kansallispuiston alueet ovat etusijalla kehitettäessä palveluita kävijöille (sininen viiva kuvassa 11):

Jungfruskär

- Yhteistyö sellaisten yritysten kanssa, jotka voivat tarjota palveluita ja elämyksiä, kursseja ja opaspalveluita, sekä yhteistyö maisema-arkkitehtuurista vastuun ottavan yrityksen kanssa.
- Majoitusmahdollisuuksia on kehitettävä (Jungfruskärissä on entinen parakkirakennus, variotupa ja muita rakennuksia, joiden käyttö loppui, kun puolustusvoimat lopetti toimintansa saarella).
- Jungfruskärin metsäniityistä ja kulttuurihistoriasta sekä puolustusvoimien toiminnasta saarella 1940–1990 olisi luotava lisätietoa esim. sataman kasemattiin.
- Vierasveneille tarvitaan poijuja, jotta voidaan vähentää merenpohjan eroosiota.

Stora Hästö ja Konungskär

- Saaristokeskuksen läheisyydessä oleva kohde.
- Stora Hästö merellistä luontopolkua täydennetään maalla sijaitsevilla, meriympäristöstä kertovilla tietotauluilla. Myös lapsille tarjotaan tietoa.
- Konungskärin autiotupaa voidaan käyttää lyhytaikaiseen majoitukseen myös kylmempinä vuodenaikoina.
- Vierasveneille tarvitaan poijuja.

Nauvo Berghamn

- Profiloitu Pärnäisten sataman ja Saaristokeskus Korpoströmin lähellä sijaitsevana kohteena. Berghamniin on lauttayhteys.
- Yhteistyö sellaisten yritysten kanssa, jotka voivat tarjota palveluita, elämyksiä ja opaspalveluita, sekä yhteistyö maisema-arkkitehtuurista vastuun ottavan yrityksen kanssa.

- Luontopolku on uudistettava, ja näköalapaikalle on asetettava esille alueen kartta.
- Västerbyn kalastajatila voisi toimia museona. Sen tietomateriaalia on päivitettävä sisältämään tietoa Berghamnin asutuksesta, joka ulottuu 1500-luvulle. Västerby voisi myös tarjota majoitusta esim. opaspalveluita tarjoaville yrittäjille.

Kråkskär

- Kråkskärin kalastajakoti on tärkeä osa saariston kulttuurihistoriaa.
- Yhteistyötä sellaisten yritysten kanssa, jotka voivat kehittää ja tarjota palveluita, elämyksiä ja opaspalveluita.
- Kerätään Kråkskärin elämää kuvaavia valokuvia viime vuosisadalta ja asetetaan esille valokuva-albumiin kalastajatupaan.
- Eteläiseen lahteen tarvitaan vierasveneille poijuja ja ankkurointimahdollisuuksia.

Jungfruholmen

- Viehättävä ja monipuolinen potentiaalinen kohde päiväretkille lähellä Kasnäsiä. Tällä hetkellä ei infrastruktuuria.
- Yhteistyötä sellaisten yritysten kanssa, jotka voivat tarjota palveluita, elämyksiä ja opaspalveluita.
- Saari sijaitsee entisten laivaväylien varrella ja edustaa alueen merenkulkuhistoriaa.
- Palveluinfrastuktuuria kävijöille (käymälöitä, tulentekopaikkoja, ankkuroitumismahdollisuuksia, etenkin jos tilausmatkat aloitetaan) ja tietomateriaalia luontopolun tai esitteiden muodossa.
- Vedenalaisen luontopolun mahdollisuutta tutkitaan (2009).

Högländ

- Högländ sijaitsee lähellä teitä ja paikallisia yrityksiä.
- Vedenalaisen luontopolun mahdollisuutta tutkitaan (2009).
- Luontopolku uudistetaan.

Bodö

- Metsähallitus tutkii keinoja hyödyntää entistä rannikkovartioston asemaa (2009).
- Alue on hiljattain liitetty kansallispuistoon, ja rannikkovartioston entiselle laiturille suunnataan yhä enemmän kävijöitä.

c) Muita alueita, joilla on Metsähallituksen hoidossa olevaa julkista infrastruktuuria

Kansallispuistossa on myös luontopolkuja ja retkisatamia, jotka eivät sovellu kovin hyvin yritysten säännölliseen käyttöön. Alueet sopivat lähinnä satunnaisille veneilijöille. Tällaisia saaria ovat mm. Boskär, Björkö, Dalskär, Holma, Högsåra, Sandön ja Yxskär (vihreä linja kuvassa 11). Joilakin alueilla on vielä tehtävä töitä, jotta kävijöille pystytään tarjoamaan palveluita ja tietoa. Näiden alueiden hoito ja infrastruktuuri on mitoitettu tämänhetkisen kysynnän mukaan.

9.4 Yhteistoiminta-alueen ulkopuolella olevat alueet

Tässä luvussa esitellään biosfäärialueen osat, jotka ovat yhteistoiminta-alueen ulkopuolella mutta houkuttelevia luontomatkailukohteita.

Kemiönsaaren kunnan tavoitteena on kehittää palveluja itsenäisesti matkustaville. Tavoitteena on kehittää saaren ympäri kanoottireitti, johon sisältyisivät majoitus- ja ravintolapalvelut. Kunta kehittää myös saaren pyöräilyreittejä.

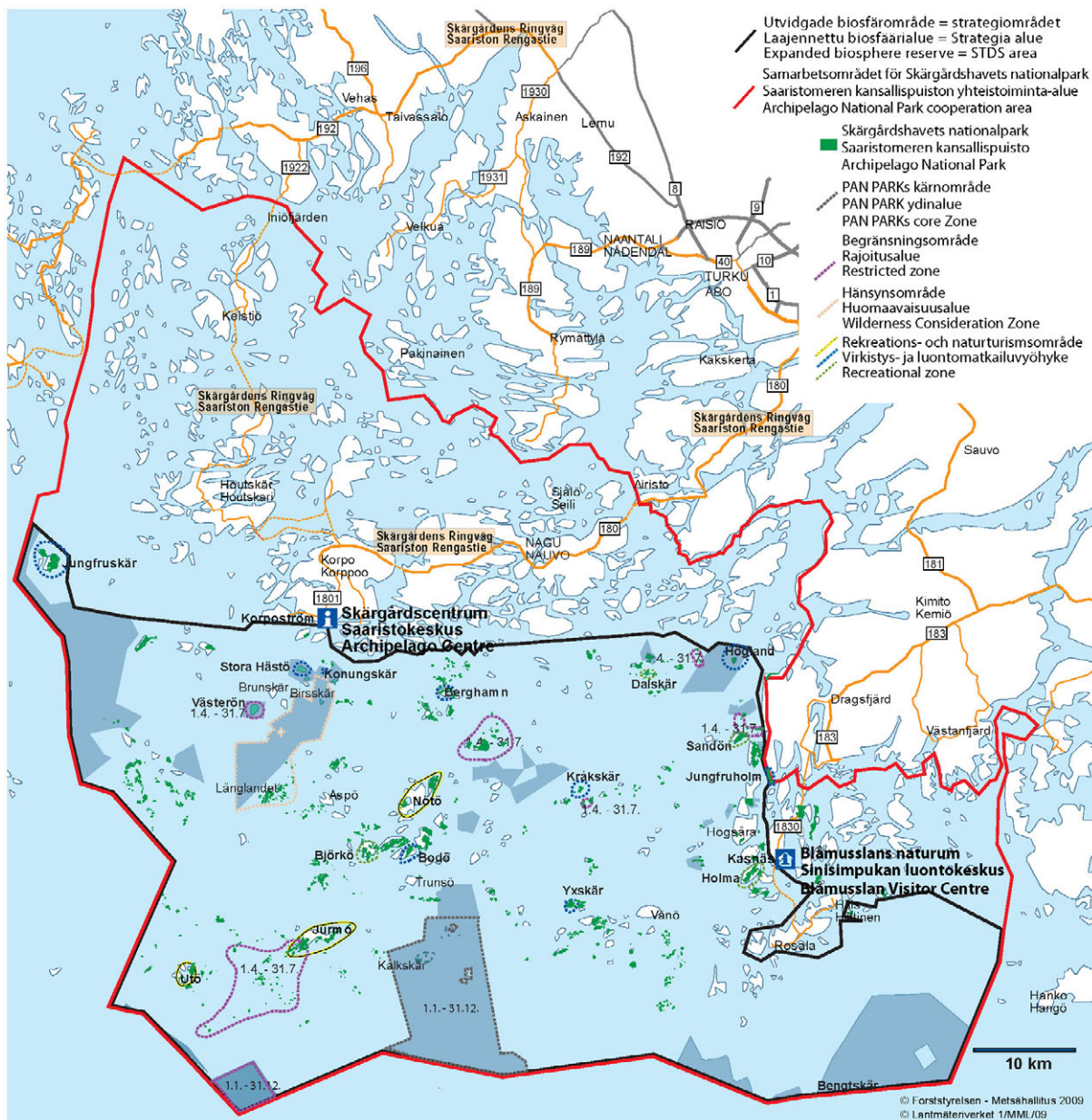
Ulkosaaristossa, Rosalassa ja Bengtskärissä, tavoitteena on lisätä verkostoja ja yhdenmukaistaa alueen olemassa olevia matkailupalveluita.

Länsi-Turunmaan kaupunki odottaa merkittävää muutosta, kun Saariston rengastie tulee ympäri-vuotiseen käyttöön (näillä näkymin v. 2012). Tämä avaa täysin uusia mahdollisuuksia matkailualan toimijoille. Kaupunki suunnittelee myös investoivansa pyöräilijöihin. Saariston rengastielle on kiireesti rakennettava pyörä- ja kävelyteitä.

Iniöön on suunniteltu rakennettavan vierasvenesatama. Iniön matkailun odotetaan kasvavan Saariston rengastien kehittyessä.

Länsi-Turunmaa tutkii turistien majoitukseen liittyviä yleispalveluita, kuten majoituksen laadun ja saatavuuden parantamista. Kaupunki tuottaa uutta tietomateriaalia, esimerkiksi uuden kartan retkeilyreiteistä.

Alueella on laaja kulttuuriverkosto. Eri tapahtumien lisäksi alueella on suuri määrä gallerioita ja muita kohteita. Konstrundan-projekti edistää taiteilijoiden välistä yhteistyötä ja tarjoaa taiteilijoille mahdollisuuden markkinoida töitään. Se tarjoaa myös turisteille hyvän keinon löytää Saariston rengastien varrelle kätkeytyvät todelliset helmet.

Kuva 11. Yhteistoiminta-alueen sisällä olevien vyöhykkeiden kartta. © Metsähallitus 2009, © Maanmittauslaitos 1/MML/09.

Lähteet

- Aaltonen, A. & Mäki, S. 2009: Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus 2008. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 113. 64 s.
- Berghäll, J. 2005: Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 153. 65 s.
- Cole, D. & Stankey, G. 1997: Historical development of Limits of Acceptable Change: Conceptual clarifications and possible extensions. – Teoksessa: McCool, S. F. & Cole, D. N. (toim.), Proceedings: Limits of Acceptable Change and related planning processes: progress and future directions; 1997 May 20-22; Missoula, MT. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station. General Technical Report INT-GTR-371, Ogden, UT. S. 72–78.
- Ellare Oy, Räsänen, P. & Saari, H. 2004: Melonta-, pyöräily- ja vaellustarjontamme ja sen kysyntä ulkomailla: tilannekartoitus. – Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. MEK A:134. 119 s.
- Konttinen, J.-P. 2006: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito. – Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 9/2006. 62 s.
- Lappalainen, M. 2004: Saarien jatulintraha – Saaristomeren kansallispuisto. – Söderströms ja Konstsamfundet, Helsingfors. 176 s.
- Lindgren, L. 2000: Saariston laitumet. – Editat, Helsinki. 192 s.
- Matkailun edistämiskeskus 2008: Wildlife matkailutuotteiden kehittämistrategia 2009–2013. – Matkailun edistämiskeskus, Helsinki.
- Matkailun edistämiskeskus & Tilastokeskus 2008: Rajahaastattelututkimus : osa 20 : ulkomaiset matkailijat Suomessa vuonna 2007. – MEK A: 158. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. <[http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/30b571694e8ca2b1c225747100351d99/\\$FILE/A158%20Rajahaastattelututkimus%202007%20osa%2020.pdf](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/30b571694e8ca2b1c225747100351d99/$FILE/A158%20Rajahaastattelututkimus%202007%20osa%2020.pdf)>. 146 s.
- McCool, S. F. & Cole, D. N. 1998: Experiencing Limits of Acceptable Change: some thoughts after a decade of implementation. – Teoksessa: McCool, S. F. & Cole, D. N. (toim.), Proceedings: Limits of Acceptable Change and related planning processes: progress and future directions; 1997 May 20-22; Missoula, MT. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, General Technical Report INT-GTR-371, Ogden, UT. S. 72–78.
- McCoy, L., Krumpe, E. & Allen, S. 1995: Limits of Acceptable Change: evaluating implementation by the U.S. Forest Service. – International Journal of Wilderness. 1(2): 18–22.
- Metsähallitus 2000: Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelma. Stomplan för skärgårdshavets nationalpark. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 56. 121 s.
- Metsähallitus 2009: Metsähallituksen kansallispuistojen käytimäärät 2001–2008. – Metsähallituksen verkkosivut. <<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkely/Asiakastieto/Kayntimaarat/Kansallispuistotyhteensa/Sivut/Kansallispuistotyhteensa.aspx>>, 18.3.2009.
- Mäki, S. 2008: Saaristomeren kansallispuiston yritystutkimus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 114. 51 s.

- Mäki, S. & Sarlin, A. 2009: Saaristomeren kansallispuiston satamatutkimus 2008. – Raportti, Metsähallituksen arkisto, Vantaa. 41 s.
- PAN Parks - verkkosivusto. – <<http://www.panparks.org>>.
- Ryymän, J. 2006: Matkailun ohjelmapalvelut -toimialaraportti 1472006. – KTM:n ja TE-keskusten julkaisu. <www.toimialaraportit.fi>.
- Saaristoasiain neuvottelukunta 2007: Saaristo-ohjelma 2007–2010. Saaret, meri, järvet, joet ja rantavyöhyke aluekehitystekijöinä. – Sisäasiainministeriön julkaisu 7/2007. <[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/7FA605AAB8C2466EC2257284002D8448/\\$file/72007.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/7FA605AAB8C2466EC2257284002D8448/$file/72007.pdf)>. 73 s.
- Sarlin, A. 2003: Rapport för besökarundersökningen i Skärgårdshavets nationalpark 2003. – Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 35 s.
- Stankey, G., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E. & Frissell, S. S. 1985: The Limits of Acceptable Change (LAC) system for wilderness planning. – US. Department of Agriculture, Forest Service, General Technical report INT-176, Ogden, UT. 37 s.
- Särkilähti, E. 2006: Nauvo vapaa-ajan auto- ja pyörämatkailijoiden kohteena. – Turun ammattikorkeakoulu, Turku. 45 s.
- Taloustutkimus 2008: Luontomatkailu Turun saaristossa. – Raportti Metsähallitukselle, Taloustutkimus Oy, Turku. 44 s. + liitteet.
- Tilastokeskus 2009: Kuntatiedot-verkkosivusto. – Tilastokeskus, Helsinki. <<http://www.tilastokeskus.fi/tup/kunnat/index.html>>.
- Tuovinen, T. 1991: Finska Skären. 2. p. – Studier i åboländsk kulturhistoria utgivna av Konstsfundet till dess 50-årsjubileum 1990.
- Valtakunnallinen matkailustrategiatyöryhmä 2006: Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013. – KTM julkaisuja 21 /2006, Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki. <[http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/3D61DB118241A034C22571800022FEC4/\\$file/jul21elo_2006_netti.pdf](http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/3D61DB118241A034C22571800022FEC4/$file/jul21elo_2006_netti.pdf)>. 102 s.
- Varsinais-Suomen liitto 2005: Varsinais-Suomen matkailuelinkeinon kehittäminen. Strategiset valinnat 2005–2011. – Varsinais-Suomen liitto, Turku. 18 s.

Paikallisen PAN Parks -ryhmän jäsenet, 04/2008–03/2009

Jäsenet	Organisaatio
Backman Bengt/Gräsbäck Jan	Saaristoasiain neuvottelukunta
Björkroth Tomas	Pelago
Björkstén Nina	Backaro
Bonnevier Katja	Saaristomeren biosfäärialue
Enberg Mats/Enberg Amanda	Högsåra
Hoffström Pirjo	Suomen saaristovaraus
Lemmetyinen Liisa	Turku Touring
Karlsson-Parra Inguar	Destination Finland Seaside
Lehtonen Laura/Lehtomaa Leena	Metsähallitus/Lounais-Suomen ympäristökeskus
Liljeqvist Wilhelm	Oy Salmonfarm Ab
Lindholm Bo	Nauvon kunta
Louko Laura	Strandbo Group
Mattsson Clary-Ann/Mattsson Jerker	Jurmo, Jurmon kyläyhdistys
Nilsson Martti	Turunmaan seutu
Paetau Curt-Johan	Turunmaan seutu/Kemiö
Penttilä Tapio	Varsinais-Suomen liitto
Vähämaa Timo	Merenkulkulaitos

Ryhmä on kokoontunut seuraavina päivinä: 14.5.2008, 26.6.2008, 8.8.2008, 28.8.2008, 14.11.2008 ja 13.3.2009.

Paikallisen PAN Parks -ryhmän kokonpano toukokuusta 2009 eteenpäin

Jäsenet	Organisaatio
Bonnevier Katja	Saaristomeren biosfäärialue
Gestranius Niclas	Länsi-Turunmaan kaupunki
Hirvenoja Satu	Turku Touring
Lindholm Bo	Länsi-Turunmaan kaupunki
Paetau Curt-Johan	Kemiönsaaren kunta
Relanto Pia	Saaristokeskus Korpoström
Vähämaa Timo	Merenkulkulaitos
Lehtonen Laura	Metsähallitus, ryhmän sihteeri

Metsähallituksen kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla

1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

- Luonto on tärkeä matkan syy.
- Kävijöille kerrotaan luonnosta ja sen suojelusta.
- Matkailu ei häiritse luontoa, kaikki alueet eivät sovellu matkailukäyttöön.
- Ryhmät ovat pieniä, kuljetaan reiteillä aina kun mahdollista.
- Matkailua kanavoidaan palveluvarustuksen sijoituksella ja ohjeilla.
- Rakennetaan ympäristöön sopeutuvasti, luonnonkauniit alueet säilytetään rakentamattomina.
- Luonnon kulumista ja muita ympäristövaikutuksia seurataan, tarvittaessa niihin puututaan.

2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän

- Toimitaan luonnon ehdoilla, vältetään kaikkea ympäristön kuormitusta.
- Tavoitteena on ympäristöä säästävä ja roskaton retkeily.
- Polttopuuta käytetään säästeliäästi.
- Päästöt veteen ja ilmaan minimoidaan ja suositetaan uusiutuvia energialähteitä.
- Metsähallitus ja yrittäjät antavat hyvän esimerkin ympäristönsuojelusta.

3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä

- Tutustutaan avoimin mielin paikalliseen kulttuuriin.
- Paikallinen kulttuuri otetaan mahdollisuuden mukaan huomioon tiedon ja elämismahdollisuuksien tarjonnassa.
- Käytetään paikalliset olot hyvin tuntevia oppaita.

4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät

- Hankitaan tietoa etukäteen.
- Tieto löytyy helposti ja on tarjolla kiinnostavassa muodossa.
- Annetaan mahdollisuus osallistua alueen hoitoon.
- Oppaat ovat hyvin koulutettuja.

5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat

- Otetaan huomioon kaikki luonnossa liikkujat.
- Palvelut mitoitetaan kysynnän ja kohteen mukaan.
- Tarjotaan luonnonrauhaa ja opastettuja luontoretkeä.
- Matkailutuotteita kehitetään yhdessä yrittäjien kanssa.

6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat

- Suositetaan lihasvoimin liikkumista.
- Huolehditaan asianmukaisesta retkeilyvarustuksesta.
- Tarjolla on helppoja ja vaativia retkikohteita.
- Tarjotaan mahdollisuus luontoelämyksiin.
- Rakenteet, reitit ja ohjelmapalvelut ovat turvallisia.

7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen

- Käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisten yrittäjien tuotteita ja palveluja.
- Työllistetään mahdollisuuksien mukaan paikkakuntalaisia, mutta huomataan, että myös muualta tulleet ihmiset ja ideat voivat olla voimavara kotiseudun kehittämisessä.

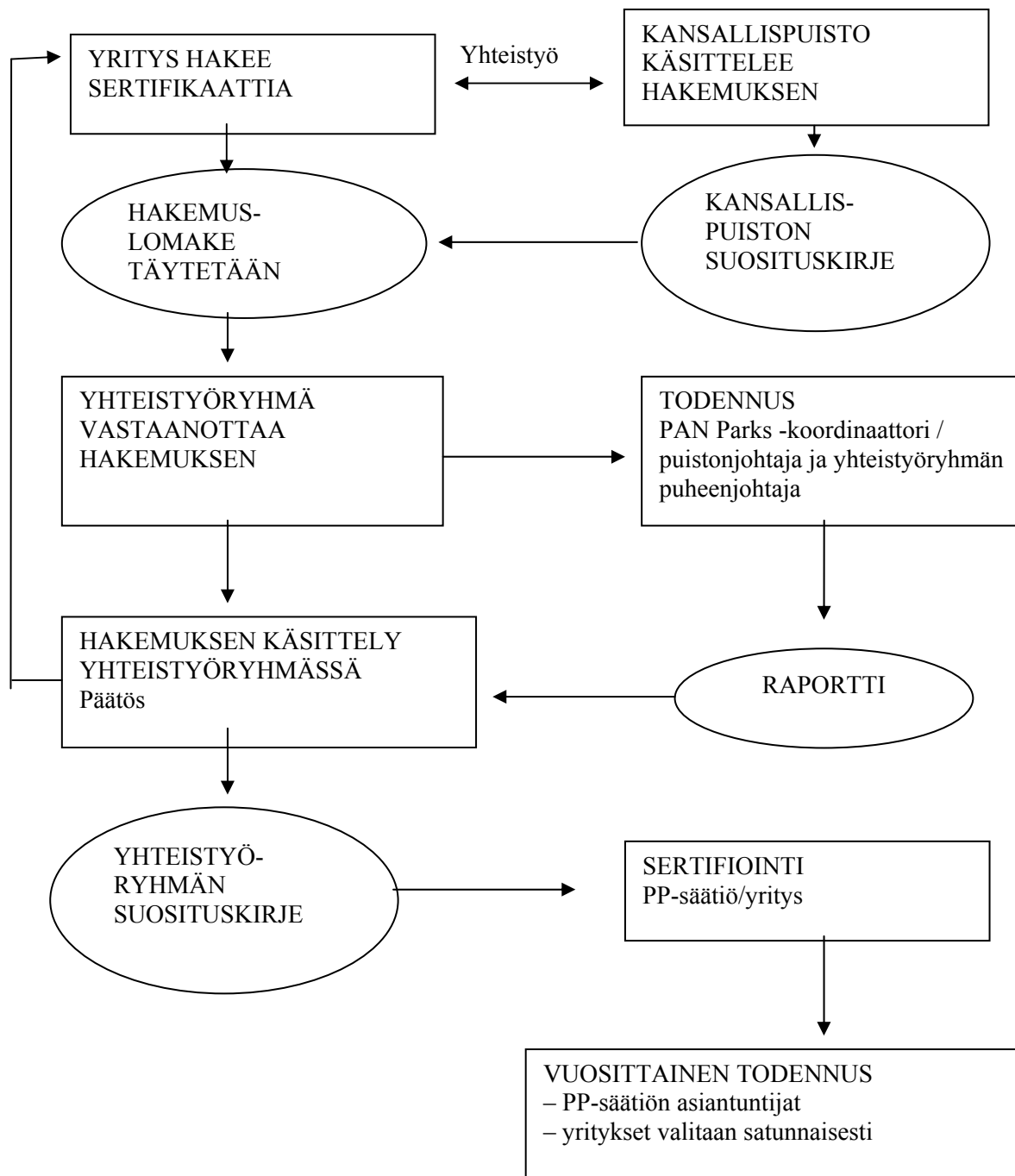
8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista

- Asiatiedot ovat luotettavia.
- Tiedotus on avointa ja vuorovaikutteista.
- Markkinointi ei ole ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa.

9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä.

- Asiakkaiden mielipiteet ovat tärkeitä.
- Järjestetään koulutusta yhdessä yrittäjien kanssa.
- Annetaan kaikille kiinnostuneille mahdollisuus osallistua suunnitteluun.
- Yhteistyössä asetetaan etusijalle ne, jotka sitoutuvat näihin kestävän luontomatkailun periaatteisiin.

PAN Parks -kumppaneiden todentamisprosessi

Potentiaaliset paikalliset PAN Parks -kumppanit

Yrittäjät, joilla on yhteistyösopimus Metsähallituksen kanssa syyskuussa 2009. Näillä yrityksillä on mahdollisuus hakea PAN Parks -kumppanuutta.

Anders Mickelsson

Backaro Bed & breakfast

Destination Finland Seaside

Finlands Skärgårdsbokning

Meriranta Oy

Moln

Nagu Charterbåtar

Oy Pensar Syd Ab

Portosol Ab Oy

Skeppargården

Strandbo Group

Ehdotetut mittarit ja mittausmenetelmät matkailun ympäristövaikutusten sekä sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysseuraamiseksi.

Rajat määritetään, kun käytössä on tarpeeksi tietoja. Siksi on tärkeää, että mittarit ovat mitattavissa olevia ja että toimenpiteisiin voidaan ryhtyä, jos rajat ylitetään.

Ekologinen kestävyys Saaristomeren kansallispuistossa

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua	Matkailu ei vahingoita uhanalaisia tai harvinaisia lajeja	1. Merikotkan onnistuneiden pesintöjen määrä	Inventoinnit
		2. Norppien määrä	Inventoinnit/arviot
		3. Meriajokkaan (<i>Zostera marina</i>) ja näkinparran (<i>Chara</i> sp.) seuranta	Testiruudut, muutokset alueella
		4. Lajiston koostumus, monimuotoisuus	Testiruudut
	Luontomatkailu parantaa tai ei ainakaan heikennä maisema-arvoja	5. Kävijöiden arviot ympäristöstä, mielipiteet käynnistä	Kävijä- ja asukastutkimukset
	Määräyksiä noudatetaan	6. Rikkomuksien määrän seuranta (koira vapaana, kalastus ja leireily ilman lupaa, luvattomat leiritulet jne.)	Kansallispuiston työntekijöiden keräämät tiedot, palaute
Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän	Maaston kuluminen pysyy hyväksyttävissä rajoissa	7. Luontopolkujen ympärillä tapahtuva kuluminen	Testiruudut, valokuvat
		8. Leiripaikkojen ympärillä tapahtuva kuluminen	Testiruudut, valokuvat
		9. Kävijöiden mielipiteet ympäristön kulumisesta	Kävijätutkimus
		10. Kuluminen ja ankkureiden jättämät jäljet merenpohjassa	Testiruudut
		11. Merenpohjan roskat	Testiruudut
		12. Yhteistoimintasopimusten määrä	
		13. Paikallisten yritysten kanssa järjestettävien tapaamisten määrä	

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
		14. Järjestettyjen matkojen määrä	Paikallisten yritysten antama palaute
	Veden laatu ei heikkene	15. Septitankkien tyhjennyspisteiden määrä yhteistoiminta-alueella	Pidä Saaristo Siistinä ry:n tilastot
		16. Septitankkien tyhjennyspisteiden määrä suhteessa vieraileviin veneisiin	Pidä Saaristo Siistinä ry:n tilastot
		17. Jatkuva vesi-arvojen seuranta (O ₂ , levä) Jurmossa	Mittausvälineet

Sosiaalinen kestävyys Saaristomeren kansallispuistossa

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä	Saaristokulttuuri on osa maisemaa ja nähtävyyksiä	1. Hoidettujen biotooppien määrä ja pinta-ala	Tilastot
		2. Vapaaehtoisten työleirien ja osallistujien määrä	Tilastot
		3. Hoidettujen biotooppien hoitoon käytetty aika	Metsähallituksen työajanseuranta
	Paikallisasukkaat tukevat paikallisten yritysten toimintaa	4. Asukkaiden mielipiteet matkailusta	Tutkimus joka viides vuosi
	Metsähallituksen toiminta hyväksytään	5. Paikallisyriyten mielipiteet Metsähallituksen toiminnasta	Yritystutkimukset joka viides vuosi
		6. Asukkaiden mielipiteet Metsähallituksen toiminnasta	Tutkimus joka viides vuosi
Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät	Asiakkaiden tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyy	7. Opastettujen retkien määrä	Yritysten palaute ja Metsähallituksen asiakasseurantajärjestelmä ASTA
		8. Opastettuihin retkiin osallistuneiden määrä	Paikallisyriyten palaute ja Metsähallituksen asiakasseurantajärjestelmä ASTA
	Kävijät ovat kiinnostuneita luonnosta, kyselevät ja etsivät tietoa	9. www.luontoon.fi-palvelussa käyneiden määrä	Verkkosivuston kävijätilastot
		10. Kansallispuistossa käyneiden määrä	ASTA
		11. Sinisimpukan luontokeskuksessa käyneiden määrä	ASTA
		12. Saaristokeskuksessa käyneiden määrä	ASTA

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
	Luonto on tärkeä matkan syy	13. Kävijöiden syyt alueella vierailuun	Kävijätutkimus joka viides vuosi
		14. Kävijöiden spontaani palaute	Vieraskirjat
Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat	Alueella pidetään yllä korkeaa matkailu- ja virkistyspalveluiden tasoa	15. Kävijöiden kokemukset alueesta ja sen palveluista	Kävijätutkimus joka viides vuosi, palaute
	Kävijät ottavat muut kävijät huomioon	16. Kävijöiden mielipiteet toisista kävijöistä	Kävijätutkimus joka viides vuosi
	Luontomatkailutuotteiden parempi saatavuus	17. Yhteistoimintasopimusten määrä	Tilastot
		18. Yhteistyöyritysten tarjoamat tuotteet	Yritystutkimus joka viides vuosi
Kävijöiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat	Kävijät kokevat luonnon yksilöllisesti	19. Kävijöiden odotukset täyttyvät	Kävijätutkimus joka viides vuosi
	Kävijät tuntevat olonsa levänneeksi ja rentoutuneeksi	20. Vastasiko infrastruktuuri ja ympäristö odotuksia?	Kävijätutkimus joka viides vuosi
	Infrastruktuurin turvallisuus on korkealla tasolla	21. Kävijöiden kokemukset ja tyytyväisyys vierailuihin	Kävijätutkimus joka viides vuosi
		22. Ovatko kävijät käyneet alueella aikaisemmin?	Kävijätutkimus joka viides vuosi

Taloudellinen kestävyys Saaristomerén kansallispuistossa

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
Myönteinen vaikutus paikalliseen talouteen ja työllisyyteen	Luontomatkailu luo mahdollisuuksia paikallisille yrityksille	1. Yhteistoimintasopimusten määrä	Tilastot
		2. Myytyjen palveluiden kasvu	Paikallisten yritysten antama palaute
		3. Yhteisten tuotteiden määrä	Yritystutkimus joka viides vuosi
Kestävää, laadukasta markkinointimateriaalia	Tietoa saa helposti ja tarjolla on päivitettyä tietoa siitä, mikä on sallittua ja sopivaa kansallispuistossa	4. Kävijöiden odotukset täyttyvät	Kävijätutkimus: Miten hyvin vierailu vastasi luontoon, toimintaan ja palveluihin kohdistuneita odotuksia?
		5. www.luontoon.fi-palvelussa käyneiden määrä	Verkkosivuston kävijätilastot

Periaate	Tavoite	Mittarit	Mittausmenetelmä
	Yhteistoiminta-sopimuksen tehneillä / PAN Parks -sertifikaatin saaneilla yrityksillä on yhteinen imago	6. Luontomatkailutuotteiden suurempi kysyntä	Paikallisten yritysten antama palaute
		7. Ulkomaisten kävijöiden määrän kasvu	Kävijätutkimus joka viides vuosi
Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä	Jatkovaa, joustavaa yhteistyötä matkailuyritysten ja Metsähallituksen välillä	8. Kursseihin ja tapaamisiin osallistuneiden määrä	
		9. Yhteisten tuotteiden määrä	
		10. Yhteistyö muiden sidosryhmien kanssa (Länsi-Turunmaa, Kemiönsaari, järjestöt)	Tapaamisten lukumäärä Sisäiset tilastot
		11. Alueelliset talousvaikutukset	Tutkimukset
		12. Kansallispuiston käyttöaste	Paikallisten yritysten antama palaute

Saaristomeren kansallispuiston yhteistyöryhmän / paikallisen PAN Parks -ryhmän perustamiskirja

Ryhmän ja sen jäsenten päätehtävät ovat:

- käsitellä paikalliset liikekumppanuushakemukset ja todennukset ja lähettää hakemukset PAN Parks -säätöille.
- nimetä potentiaalisten liikekumppaneiden todentamisesta vastuussa oleva asiantuntija.
- vastata myös joidenkin suunnitelmassa määriteltyjen toimenpiteiden toteuttamisesta.
- valvoa ja päivittää kehittämissuunnitelmaa.
- tiedottaa PAN Parks -konseptista ja kansallispuiston arvoista ja eduista alueelle.
- toimia samalla Saaristomeren biosfäärialueen luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämistyöryhmänä.
- pitää (sihteeri ja ryhmä) aktiivisesti yhteyttä PAN Parks -säätöön alueen ja PAN Parks -verkon kehittämiseksi.

Toimintaperiaatteet

- Puheenjohtaja valitaan vuodeksi kerrallaan. Saariston itäisen ja läntisen osan tulee olla edustettuina joka vuosi (puheenjohtaja jommaltakummalta alueelta).
- Metsähallituksen edustaja toimii myös sihteerinä.
- Jokaisella jäsenellä voi olla varajäsen. Varajäsen voi osallistua kokouksiin, ja kukin jäsen pitää huolta, että varajäsenellä on tarvittavat tiedot käytössään ja että varajäsen toimittaa saamansa tiedot varsinaiselle jäsenelle.
- Joka vuosi järjestetään keskimäärin kaksi kokousta. Tarvittaessa voidaan järjestää myös useampia kokouksia, ja myös telekokoukset ovat mahdollisia. Osallistujille ei makseta kokouspalkkiota. Metsähallitus vastaa pienistä tarjoilu- ja kokoustilakustannuksista.
- Kokous on päätösvaltainen, jos yli puolet jäsenistä on edustettuna.
- Päätökset tehdään äänestämällä keskustelun jälkeen. Yksi ääni/jäsen. Äänien mennessä tasan puheenjohtajan ääni on ratkaiseva. Tarvittaessa puheenjohtaja voi järjestää äänestyksen myös sähköpostitse.

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 180 Koskela, K. (toim.) 2009: Ennallistaminen, luonnonhoito ja seuranta Vattajan Dyyni Life-hankkeessa 2005–2009. 218 s.
- No 181 Koskela, K. & Sievänen, M. (eds) 2009: Restoration, environmental management and monitoring in the Vattaja Dyne Life project 2005–2009. 39 s.
- No 182 Junninen, K. 2009: Kalkkikäävän (*Antrodia crassa*) suojeluselvitys. 51 s.
- No 183 Yliniva, M. & Keskinen, E. 2009: Perämeren kansallispuiston pohjaeläimet. 46 s.
- No 184 Leinonen, K. & Mutenia, A. 2009: Lokan ja Porttipahdan tekojärvien kalakantojen tila. 32 s.

Sarja B

- No 113 Aaltonen, A. & Mäki, S. 2009: Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus 2008. 64 s.
- No 114 Mäki, S. 2009: Saaristomeren kansallispuiston yritystutkimus 2008. 51 s.
- No 115 Metsähallitus 2009: Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien tilinpäätös ja toimintakertomus 2008. 48 s.
- No 116 Kajala, L. (toim.) 2009: Kävijäseuranta luontoalueilla – Pohjoismaiden ja Baltian maiden kokemuksiin perustuva opas. 144 s.
- No 117 Raatikainen, K. (toim.) 2009: Perinnebiotooppien seurantaohje. 109 s.
- No 118 Hyvärinen, E. & Aapala, K. (toim.) 2009: Metsien ja soiden ennallistamisen sekä harjumetsien paahdeympäristöjen hoidon seurantaohje. 114 s.
- No 119 Moilanen, E. & Luhta, P.-L. 2009: Iijärven ja Irmijärven välisen alueen kunnostettujen jokien kalataloudellinen seuranta. Yhteenvetoraportti vuosilta 1987–2006. 60 s.

Sarja C

- No 57 Metsähallitus 2009: Perämeren kansallispuiston, Perämeren saarten ja Röytän Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 58 Metsähallitus 2009: Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen hallinto- ja kehityssuunnitelma. 77 s.
- No 59 Forststyrelsen 2009: Förvaltnings- och utvecklingsplan för världsarvet Kvarkens skärgård. 77 s.
- No 61 Metsähallitus 2009: Hyypään ja Alasuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 51 s.
- No 62 Metsähallitus 2009: Vaarunvuorten Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 86 s.
- No 63 Metsähallitus 2009: Vattajanniemen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 101 s.
- No 64 Laukkanen, M. 2009: Saimaan suojelualueiden luontomatkailusuunnitelma. 65 s.

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-740-7 (pdf)

www.metsa.fi/julkaisut